СИХА А ДИКА А ЧАКХДАХА БІАЬСТАН БАЛХАШ!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІайчен обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрий Советен орган.

Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

ШИНАРДИ 13 АПРЕЛЬ 1965 шу № 44 (4057).

Мах 2 кап.

АГИТАТОРИЙ ЛОАРХІАМЕ ДЕКХАР

Деррига советски халкъ санна, Нохч-ГІалгІайчен юртбахама къахьегамхой бІубенна къахьегаш ба парте ЦК мартовски Пленума решенеш толамца кхоачашъяра. Тахан укх номер тІа оаха кепа тох укх деношка Грозне хиннача Нохч-ГІалгІай областной партийни организаце актива собране балхах йола отчет. Цу тІа белгалдаьхад мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра республика къахьегамхошта хьалхашка латта декхараш. ХІанз керттера декхар да КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш наха шерра дІайовзийтари, хІаьта уж толамца кхоачашъяра беррига къахьегамхой оарцагІбахари. Цу хьакъехьа Іалаьмате доккхий декхараш латт вай агитаторашта хьалхашка. ДукхагІча даькъе из болх кхетамца вІаштІехьбаккхарах тийша да толам боаккхилга.

Из гІулакх кхета а деш, дика дІадоладаьа Грозненски районе КПСС ЦК мартовски Пленума решенешта пропаганда елга. Пленума решенешта пропаганда мишта е еза дувцаш берригача агитаторашца инструктивни совещанеш яьй. ЛаьрххІа вІашагІъелла йолча лекторски группо мартовски Пленума решенеех лекцеш йийшай района къахьегамхошта хьалхашка.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш хІанз шерра дІайовзийт къахьегамхошта Сунженски районе а. Из болх беш 1200 агитатор ва цига. Цу балха хьакъехьа семинар яьй районе агитколлективай кулгалхошца.

Ерригача фермашка, кхашка арабаьннаб МалгІабика района «Ингушский» совхоза агитатораш. Цар механизаторашта, хьайбаш лелалерашта дІайовзийт мартовски Пленума решенеш. Агитатораша газеташ деш, беседаш ю. Дика вІаштІехьъяьккхай совхозе гойтара агитаци.

Дика вІаштІехьбаьккхаб из болх Шелковской районе а. Цу тайпара масалаш кхы дуккха а доаладе йиш я. Цхьабакъда, республика цхьайолча моттигашка ледара латт парте ЦК мартовски Пленума решенешта пропаганда елга.

Шерра дІаболабаьбац из болх Наьсарен районе. Дуккхача моттигашка хІанз а вІаштІехьъяьккхаяц гойтара агитаци. «Экажевский» совхоза Наьсар-Кертерча отделене кхашкара балхаш дІадоладелча денз цхьаккха агитатор хиннавац цига лекци ешаш, беседа еш. Района дуккхача культстанашка помещенеш тоаяьяц, гойтара агитаци вІаштІехьъяьккхаяц.

Мартовски Пленума решенешта пропаганда елга ледара латт Шаьла района боахамашка, Ачхой-Мартана района цхьайолча моттигашка, иштта кхычахьа а. Из гІулакх кхы дІахо ла мегарг дац. ЦІенхаштта тоабе беза болх.

Парте ЦК Пленума решенеш дІайовзийтар — из уж толамца кхоачашъяра дІахо ерригача партийни, советски, комсомольски организацей бе безача политически организаторски балха юхьиг я. Агитатораш дика кхетадеш а довзаш а хила беза шоашта хьалхашка латта декхараш. Къахьегамхой дІакхетабе беза Пленума решеней хІара положенех. ДІахайта деза малагІаш я юртбоахам сихха дегІабоалабара парте кхоачашъе лерхІаш йола керттера мероприятеш. Вокхха лоархІам болаш гІулакх да юртбоахама продукташ кийчъярей ийярей система тоаяр. Цу балха юкъе дукха кхоачамбоацараш дар. Цудухьа вахахаро дІадехар вай ерригa заготовительни система тоаелга. Юртбоахама продукташ кийчъяра керда порядок оттаяро йоккхий торонаш хьаелл вай колхозаштеи совхозаштеи хьалхашка. Иштта йоккхий мероприятеш я хьайбай боахам дегІабоалабара кхоачашъе лерхІараш а. Пленумо къаьстта теркам тІабахийтаб юртбоахама материально-технически база дІахо дегІайоалаяра, шерра электрификаци яра, дукхагІа минеральни удобренеш арахецара, хиш дехкарен мелиорацей балхаш сихдара, иштта кхы а. Боккхача лоархІаме да дІахо юртбоахама Іилма дегІадоаладелга, цун вахарцара бувзам чІоагІбелга.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша дІадех ерригача партийни, советски, боахама, комсомольски, профсоюзни организацей болх тоабар. Цар балха керттердар да, — йоах Пленума решенеш тІа, — наьха хьашташ кхоачашдара, колхозийи совхозийи экономика дегІайоалаяра, юртбоахама продукташ совъяхара, уж хьайоахаш царга дІадолдар лохдара, производства дерригa доакъош рентабельни хилийтара хІара денна йоакхо яр.

Цу тайпарча керттерча дешашта къаьстта теркам тІабохийташ хила беза агитатораш. Пайда эца беза агитаце ерригача формаех. Фермашка, бригадашка, кхашкарча станашка вІаштІехьъяккха еза мартовски Пленума решенеш дІайовзийташ йола гойтара агитаци. ЛоархІаме да уж кхоачашъеча хІара боахамо лоацаш дола дакъа а иштта хьагойташ хилар. Массанахьа е еза дуккхача нахаца еш йола читкаш, беседаш, иштта хІаранеца къаьстта еш йола беседаш. Агитатораш укх деношка хила беза кхашка — механизатораш къахьегаш болчча. Пленума решенеш кІоаргга дІайовзийтарал совгІа, уж сихагІа вахара юкъе яхьара беррига къахьегамхой оарцагІбаха декхарийла ба агитатораш. Цу балха юкъе хьинаре дакъа лаца декхарийла я республика ерригa культпросветучрежденеш. ТІагІертта болх беш хила еза укх деношка агитбригадаш. Овлангара тоабе беза цхьайолча моттигашкара бувзама болх. Ший ханнахьа дІакхачийта деза къахьегамхошка газеташ, журналаш. Шоай декхараш кхоачашдеш боаца бувзама болхлой цІенхаштта бехктокхаме оза беза.

Агитационно - массови балха кхетамца кулгалде декхарийла я партийни организацеш. КПСС ЦК мартовски Пленума решенешта пропаганда яр — из Іалаьмате лоархІаме а бехктокхаме а болх ба. Идеологически фронта болхлой дерригa низаш тІадерзаде деза хІана цу балха.

КОСМИЧЕСКИ ЗАМАН БІАЬСТИ

Съездий Кремлевски Двореце хинна торжественни собрани

ХІанз диазлагІа доагІа вайцига бІаьстанарча маьлха зІанарашца цхьана вай планета тІа эггара къонагІа дола цІей—космонавтика Ди. 12-ча апреле москвичашеи столица хьаьшашеи съездий Кремлевски Двореце торжественни заседани ярца белгалдаьккхар из. Собране президиуме ба новкъостий Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. Ф. Устинов, Ю. В. Андропов, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, СССР летчикаш-космонавташ, Іилмахой, производстве хьалха латтараш.

Заседани хьайийлар КПСС Московски городской комитета хьалхарча секретара Н. Г. Егорычева.

Къамаьл де цо дош делар СССР Іилмай Академе президента академика М. В. Келдыша. Іилмахочо дувц космически заман ворхІ шераи ах шераи Вселенни караерзаеш Іилмо даьхача толамех.

Укх тІеххьарча шерашка даьча космически тохкамаша, аьлар М. В. Келдыша, дуккха лоархІамера хІамаш гучадаьхад космически арен физически свойстваех, атмосфера лоаттами радиоталгІеш яржари санна йолча лаьттан тІарча явленешта космически фактораша еча влиянех, керда шерра торонаш елар астрономи дегІадоаладара, наькъаш хьадийлад метеорологически служба, овлангара денз тоаяра, радиобувзама, телевиденена, Лаьттан спутникех пайда а эцаш навигаци яра. Космически тохкамаша хьайийлай планеташта юкъерча арене саг лелара йола торонаши кхыча планеташ тІа ахара йола перспективаши.

Хьалхара спутник сигалъяхийтачул тІехьагІа кхоачаш диъ шу а далалехьа, белгалдоаккх М. В. Келдыша, 1961 шера 12 апреле «Восток» яхача кемаца-спутникаца эггара хьалха космосе вахар Советски летчик-космонавт Юрий Алексеевич Гагарин. Космос караерзаеча дІахора лоархІамера этап хилар цунах.

А. А. Леонов космически пространстве аравалар йоккха котало лаьрхІар Іилмахочо Лаьттан атмосферал арахьа нах чубола спутникаш-обсерваторреш хьаяра гІулакха. СССР Іилмай Академе президента маярра йийцар лехкаш дола космически кемаш сигалъахара результаташ.

Столицерча къахьегама гварде викало Лихачева цІерахча автозавода фрезеровщика Д. С. Михайличенкос Москва къахьегамхой цІерагІа дегтІара даькъала бийцар Іилмахой, конструктораш, болхлой, космоса турпалаш дерригача халкъа цІейца — космонавтика Денца.

Съездий Кремлевски Двореце хиннача торжественни заседане гулбеннараша чІоагІа безаме тІа а эцаш къамаьлаш дир летчикаша-космонавташа В. М. Комарова, П. И. Беляева, А. А. Леонова.

Космос караерзаерий сийна доккха концерт оттадир столицерча искусствай мастераша.

Саррахьа езача салютаца белгалдаьккхар Москвас космонавтика Ди. Ракетий фейерверкаца сигала тайптайпарча бесай иллюминаци увттаярца белгалдаьккхар дерригача халкъа цІей союзни республикай столицашеи городаша-турпалашеи.

(ТАСС).

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

ДІададахача шерашка дукха кхоачамбоацараш нийслора «Грозпромстрой» треста СМУ-11 балха юкъе.

Болх тоабара дукха балхаш дир гІишлонхоша. Балха тІа дийнна гІалаташ дІадаьхар. Цудухьа укх шера хьалхарча квартала план 102 процент кхоачашъяьй гІишлой-монтажни управлене коллективо.

Ши-шегІа хьахиннадац уж къахьегама толамаш. Дукха къахьега дийзар болх нийса вІаштІехьбаккхара, балхашта механизаци яра. Дикка тоабир автотранспорта болх.

Цу управлене чуйоагІаш я кхо участок. Къаьстта дика къахьийгар «Электроинструмент» яхача заводе монтажни балхаш деча участка коллективо. Квартала план 115 процент кхоачашйир цо. Дика къахьийгар гІишлонхоша ни. Мальсагов Османа, Эгнев Исраила, Габисова Напсата, Зязиков Зяудина, кхычар. Иштта дика болх беш ба З. Шамсудинова кулгалдеча штукатурий бригадацара болхлой а.

М. ДАСКИЕВ.

Республикан кхашкаш

Шекара свекла дІаювш ба

Курчалойна хьатІа а отташ дада Ленина цІерахча колхоза, опытни механизатора Нагамерзаев Абзота кулгалдеча цхьоалагІча бригада кхаш. ХІанз массехк ди да укхаза Іурре денз сарралца тракторий тата ца дужа. ДІаювш латт шекара свекла.

Участок кхоачалучча моттиге тхоах кхийтар колхоза агроном Умханов Джаарси колхоза председатела заместитель Хасуханов Очерхаджии. Укхаза хьатІазза гаьна доаццаш латт дІаделаьрхІа фуи минеральни удобренеши.

«Тахан кхоалагІа ди да шекара свекла дІаювш тхо дола,— йоах колхоза агронома,—бакъда, хьалхарча дийнахьа мишта хул хьажа ювш дар тхо из, цхьабакъда, цу юкъа а 100 гектар гаргга дІае кхийнад тха свекла. ХІаьта а 300 гектар я тха хІанзчул тІехьагІа дІае езаш. Темпаш кхы эша ца луш тхо дІадолхе, 16—18 апрелал тІехьа ца доалаш из болх баьдаргда тхо».

ХІаьта дикалга диллача миштa юв из дІа? Свекла дІа мишта юв хьожаш даим бІарг лохкаш ба укхаза колхоза агрономи бригадири. Цул совгІа, механизатораша шоаш а дика кхетаду из дика дІаер чІоагІа лоархІаме хилар. Хьаэцаргъя вай, масала, тракториста Алхазов Іалауддиней сеяльщика Мидаев Белитайн агрегат... Цар хьалхха гІе а нийсъяьй фу тосса аппарат, лаьттах додача гина юкъера йовкъаш цхьатарра хургйолаш нийсъяьй агрегата сухал. Иззаморг дир трактористаша Мааев Махьмадеи Мачигов Салаудеи сеяльщикашца Такаласова Асмайцеи Мегишева Довзанацеи цхьана. Фуца цхьана лаьттах йохийт суперфосфат. хІара гектара тІа 1,5—2 гектар а йолаш.

Свекла дІаювш йодача агрегата тІеххьа лаьтта шаьрдеш я хІара агрегата тІехьайийза катокаш.

Лаьтта дика кийчдаь хилар бахьан долаш дуккха а аттагІа я шекара свекла дІаювш. Гурахье а денз гІайгІа йир колхозе лакха хьувкъам кхебара. БІаьстан юхье хІамаш дІаюврг-йолча дерригача лаьтта зябь аьхар. Кхашка дІайихьар моттигерей минеральнии удобренеш. БІаьсти маяьллинге а бокъонца шаьрдир дерригa кхаш. Цо торо хилийтар колхозни механизаторашка бІаьстан юхьера культураш дІае йоларa.

Кхаь дийнахьа 80 гектара тІа гидуаргаши 70 гектара тІа горохи дІайийна яьлар укхаза.

«Нагахьа санна йоачаша новкъарле ца йойя, — йоах агронома нов. Умханова, — 20-ча апреле хьажкІаш дІае долалургда тхо. Цу гІулакха долла хІама кийча да тха».

ХьажкІаш 300 гектара тІа дІае езаш я колхоз. Царех 200 гектар лелае дІаеннай Ильясов Саламу кулгалдеча механизированни звенога. ХІанз шоллагІа шу да цо из культура толашагІа йолча методаца хьалкхею. ХІанз хьажкІаш дІае кийчо яра тІеххьара балхаш даь йоалаш латт Ильясов Саламу звеню.

Укх шера хІанзчул тІехьагІа дукха къахьега дезаш ба колхоза кхаш лелалераш шоаш тІанийца социалистически декхараш дизза кхоачашдара. ХІаьта цар уж зІамига а дац. «Планах яккха лаьрхІар хІара гектара тІара 170 центнер мара йоацача метте, цар декхар тІанийцад 300 центнерал кІезигагІа йоацаш шекара свекла яккхеи планах 25 центнер мара яккха ца езача метте, 40 центнер хьажкІаш яхеи, аьнна.

К. ЛАНОВ.

Сурташ тІа: (аьрдехьара сурт) свеклай фу сеялка чу дохкаш боахк; шекара свекла дІаювш латт хьалхарча бригаде.

И. Пиева сурташ.

Лаьттах дикагІа пайда эцара

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш толамца кхоачашъяра семилетка тІеххьарча бІаьсти хьинаре къахьег Урус - Мартана района «Красноармейский» совхоза болхлоша.

Дикен агротехнически ханеи бІаьстан кхашкара балхаш чакхдаха, аьнна, социалистически декхараш тІанийцад совхоза механизатораша.

Дог гІоздоаккхаш да хІанз совхоза механизатораша доаха толамаш. Минеральнии органическии удобренеш тайса кийчдаьча 900 гектар лаьтта лоаццача юкъа дІайийна яьннай бІаьстан юххье юв культураш. 450 гектара тІа дІайийнай ялатен ялата-бобовни культураш: горох, кен, бобаш.

Боккха теркам тІабахийтаб боахама кулгалхоша кормовой база чІоагІъяра. 450 гектара тІа цхьан шерареи цкъа дІайийча дуккхача шерашка хьахулеи баьцаш, силоса лаьрхІа горох дІайийна яьннай.

Лаьтта ловсар дахача 3380 гектара тІа зяба макха баьккхаб. Цунца цхьана хІанзле 2500 гектара тІа культиваци а яьй совхоза механизатораша.

Кхашкарча балхий дикача хьокхамашца къаьстта белгалъяьннай цу совхоза 2-ча отделене 4 бригада.

ДоаггІача тайпара бІаьсти шийна гІулакх дича лаьтто лакхара хьувкъамаш лулга дика кхетаду цу бригада членаша. Низ а ца кхобеш хьинаре къахьег цар шоай участкашка. Боккха пайда лу шекара свекла. Шекара свекла дІае кийчдаьча 235 гектар лаьтта хІара гектара лаьрхІа 200 килограмм аммиачни селитреи 100 килограмм суперфосфати тессай бригадо. Массадола агротехнически балхаш даь ялаташ дІаде деза шоай участкаш кийчйир бригада шин звенос.

120 гектарах хІаране тІара 300 центнер шекара свекла чуя декхараш тІанийцад Алсуганова звенос. ХІаьта Мацаева звенос — 115 гектарах хІаране тІара 250 центнер яккха.

ХІанзле 71 гектар горох, 50 гектар кен, 52 гектар горохеи кенеи смесь, 50 гектар люцерна дІайийна баьннаб бригада механизатораш. Юртбоахама культураш дІаелехьа лаьттан хьалхара обработка еш ден нормаш 120 — 130 процент кхоачашъеш хьабоагІа механизатораш Кадыров Джабраил, Арсанов Ахмед, Сумкин Виктор. Ялаташ дІадувча нормаш кхоачаш а еш планах 26 гектар дІае езача 30—33 гектар дІаювш лакхара хьокхамаш гойт тракториста А. Мацаева.

А. ТУГАНОВ.

Нормаш тІеххоачашъю

Юртбоахама производства материально-технически база чІоагІъяра КПСС ЦК мартовски Пленумо йоккха терко ярах дог гІоздаьнна къахьег тха боахамерча механизатораша.

ДІахо йодача хана юрта боахам айбара парте еча йоакхонна жоп а луш, хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча шоашкара доаггІаш дола дакъа лаца гІерт тха совхоза болхлой.

Укх шера кІеззига тІехьаяьннай бІаьсти, цудухьа дикагІйолча агротехнически хана кхашкара дерригa балхаш чакхдахара дукха къахьега дийзар тха. Массехк дийнахьа дерригa оахамаш тІа тІоадал дІакъайла даьлар тхо. Цига дика къахьийгар нов. Э. Байсуева агрегато. Дийнахьа 30—45 процент тІеххоачашйора цо ший сменни нормаш.

Ха дІа ца йохийташ, макха баьккха доаллашехьа бІаьсти юххьанца юв культураш дІае доладелар тхо. Цу балха тІа лакхара хьокхамаш доах дукхагІболча механизатораша. Масала, трактористий Нунаев Идриса, Анзоров Мовлада агрегаташа дийнахьа 150—160 процент кхоачашъю балха нормаш.

ХІана 200 гектара тІа горох дІайийна даьннад тхо. ДоаггІача тайпара лаьттах фу дІадолларгеи, дІатоссача фуна боарамгеи хьеж механизатораш. Белгала хІама да, фу дІатоссаш йодача сеялкашта тІехьа цар катокашца лаьтта шаьрдар. Горох дІаювшше а 200 гектар йолча майдан тІа гидуаргаш дІадув оаха. Опытни механизатора Солтаев Адамей тракторист волча Базуркаев Оалхазарей бу из болх. Балха дийнахьа 180 процент кхоачашъю цар норма.

И. ЯРОШЕВИЧ,
Надтеречни района «Надтеречный» винсовхоза керттера агроном.

ДЕ ЛЕРХІАР КХОАЧАШДЕРГДА

Массехк шу да Шелковски района «Коммунизмага боданикъ» яхача колхозе Скрипников Ивана кулгалдеча звенос хьажкІаш хьалкхею. Механизированни методах 100 гектара тІа ялатийнеи 200 гектара тІа силосаи лаьрхІа хьажкІаш хьалкхеергья укх шера звенос.

ХІара гектара тІара 45—50 центнер фуалъаьхаи 300 центнер силосаи лаьрхІа хьажкІаш яха аьнна тІанийца социалистически декхараш сийленца кхоачашдара тІагІертта къахьегаш ба звеню членаш Тихонов Александр, Питанов Георгий, Сладков Василий, Бондарев Иван.

ТІоадал дІакъовлара макха а баьккха дисковани яьй цар дерригача лаьтта. ХьажкІаш дІаелехьа 100 гектара тІа хий дилла кийчлуш ба механизатораш. Хий хьатІадоаладара яьха сангараш цІенъяь а кхай тІа харшаш даьха а баьннаб уж.

Хьувкъам лакхбара дика накъа яргъя кхашка ехка моттигерей минеральнии удобренеш. 4000 тонн ширдаьнна кхо диллачул тІехьагІа 2,5—3 центнер суперфосфат тессай хьажкІаш юврийолча. Кхы а тасса лерхІ минеральни удобренеш.

П. КУНИЕВ.

СССР ПАРТИЙНО-ПРАВИТЕЛЬСТВЕННИ ДЕЛЕГАЦИ ПОЛЬШЕ ХИЛАРАХ ЙОЛА КОММЮНИКЕ

Польски вІашагІкхийттача болхлой парте Центральни Комитетои ПНР правительстваи йийха яха 1965 шера 5-ча апрелера денз 9-ча апреле кхаччалца официальни визитаца Польше хилар Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхара секретарь нов. Л. И. Брежнев керте вола Советски Социалистически Республикай Союза партийно-правительственни делегаци.

Польше ше ха йоаккхача юкъа Советски Союза партийно-правительственни делегаци Варшаваи Вроцлаваи къахьегамхой болча а хІаьта иштта цхьайолча промышленни объекташка яха а хилар. Делегаци дег тІарча безамца тІанийцар польски общественносто, Польшаи Советски Союзеи халкъаш вІашагІдувзаш дола, дохаргдоаца доттагІал юкъе хилар хьа а хьокхаш.

Визит йолча хана переговораш хилар ПНР-еи СССР-еи партийно-правительственни делегацешта юкъе. ВІаши дагара дараш дизза кхетадеши вежарашха бартцхьоагІо йолча уйланцеи чакхъяьлар переговораш.

Шинна а оагІоно соцадир, шинна а мехка юкъе айхха цхьоагІо йолаш, доттагІал долаш, барт болаш дола гІулакхаш леладар шаккхе а паччахьалкхе дІахо дегІайоалаяра, Польшаи Советски Союзеи кхерамзленна, социализмаи машареи гІулакха Іалаьмате боккхача лоархІаме хилар.

1945 шера баь хинна польско-советски барт дІахо бІаьхбелга лоархІаш долча доттагІала, барт-цхьоагІон гІулакхий, вІаши деча новкъостала хьакъехьарча 20 шера оттадаьча Договора кулгаш яздир оагІонаша.

Визит йолча хана шинна а оагІоно йийцар дунен халкъашта юкъерча хьала актуальни проблемаш. ОагІонаш йизза барта яьхкай цхьайолча малхбузехьарча державай оагІонгахьара хьал а лоацаш малхбузенгермански империализмо чакхдоаха агрессивни гІулакхаш бахьан долаш, къаьстта а ядерни герзаца кийчъялара ФРГ-ена никъ хьабелла тарлуш йолча планашца дувзаденна Европерча машара гІулакха тІатувсача кхерама духьала чакхдоахаргдолча гІулакхий хьакъехьа. Шинна а оагІоно йийцай Европе кхерамзле Іалашъяра тІаерзаяь мероприятеш.

Шинна а оагІоно дийцар Америка ВІашагІкхийттача Штаташа Вьетнама Демократически Республикана духьала герзацара агресси йолаяр бахьан долаш этта дерригача дунен тІарча машара кхерам тІатувсаш дола цІенхашттара хьал. Цар иштта йийцар цу районе событеш дегІаахарца ювзаенна йола выводаш а. Бокъонца шовш Вьетнама Демократически Республикана тІехьа хилар бакъдир шинна а оагІоно.

Шаккхе а оагІув вІаши дІа-хьа дагаяьлар дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи болама лоархІамегІарча проблемашта. Белгалдаьккхар машар бахьан долаш, империализма агрессивни гІулакхашта духьала лоаттабеча къовсаме социалистически мехкий ерригача содружества а ерригача коммунистически болхлойи партей а цхьоагІо саггота чІоагІъяиза ярг ца хилар.

Переговораша бакъдир дийцача дерригача дешашта шинна а оагІон барт бизза вІаштІехьбалари уйлаш цхьатарра хилари.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Хьалхарча секретара Л. И. Брежневеи Советски Социалистически Республикай Союза Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгинеи КПСС ЦК-аи Советски правительстваи цІерах доттагІлен визитаца Советски Союзе хьийхар польски партийно-правительственни делегаци. Цига хьехар раьза хинна дІатІанийцар.

КПСС ЦК МАРТОВСКИ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ

Нохч-ГIалгIай областной партийни организаце актива собранера

Тха газета тIа хоам баь хиннача тайпара, республика партийни организаце актива собрани хилар «КПСС ЦК мартовски Пленума итогийи областной партийни организаце декхарийи хьакъехьа» КПСС обкома хьалхарча секретара нов. **Ф. Е. Титова** доклад а еш.

КПСС ЦК мартовски Пленум, йоах докладчико, Iалаьмате боккха халкъа боахамей политически лоархIам болаш я. ТIехъяьнна йоккха моттиг дIалоацаргъя цо Коммунистически парте а деррига советски халкъа а вахаре. Творчески ленински уйлах йизза я цун решенеш, уж деррига халкъо хьал а лаьцар, мога а йир. Цу решенеша советски наьха дегаш ура а увттаду, низ сов а боах, шерра перспектива хьаелл КПСС XX-ча съездо тIайийца коммунистически общество хьалъяра программа кхоачашъярга бодача новкъа гIолла бIубенна дIахьалхашкахьа дахара.

ДIахо докладчико аьлар, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша, берригача Советски Союза къахьегамхоша а санна, чIоаггIа раьза хинна тIайийцар Пленума соцам, цунах укх гаргарча шерашка партеи халкъои де дезарий йоккха программа а лоархIаш, цунах гу царна вай Даьхе тоаяра а советски наьха хьалторо лакхъяра а хьамсарча парте керда, къаьгта, кIаьд ца луш йоакхо еш хилар.

Цул тIехьагIа республика юрта боахам малагIча хьала тIа ба дувца воалу нов. Титов. КПСС ЦК Пленуме дийца цIенхаштара кхоачамбоацараш, гIалаташ, теркал ца деш дикеа хIамаш шоаш мадаррей боккъонцей вайна а доагIаш да. Вай боахамашка а иштта телхаьй колхозхойи совхозий болхлойи материальни безам тIабахийтара принцип, бокъонца Iалашдаьдац общественни хьашташ юрташкарча къахьегамхой шоай хьаштаща тарделга. Каст-каста новкъарле йора цхьаккха бокъо йоацаш колхозийи совхозийи балха юкъегIертаро. Укх тIеххьарча хана лаьгIъялийтаяр боахамашка тIайийца севообороташ караерзаяран йизза кхоачашъяраи еш йола терко, хIанз а дукха моттигаш я вай хьурмат доацаш лаьтташ леладеш, лаьтта леладарей хьайбай боахам лелабарей культура лоха йолаш, юртбоахама техниках, удобренеех, хиш дехкача лаьттаех пайда во эцаш, юртбоахама производствана, къаьстта а хьайбай боахама механизаци яра дешаш сихха къеста ца деш, Iилмана карагIдьннараши хьалха латта опыти йоаггIача тайпара юкъе ца хьош. Из бахьан долаш дIадахача шера кхашкара геттара кIезига льлар керттера юртбоахама культураш. Аьлча кхоачамба, республике ялата культураш хIара гектара тIара 13,7 центнер, гуйран кIа — 13,1 центнер, хьажкIаш — 19 центнер, гидуаргаш — 9,2 центнер, баьца дaараш — 120, коартолаш — 56, шекара свекла — 133 центнер мара яьнна ца хилар.

Юртбоахама культураш во хилари уж кхашкара кIезига гулъяри бахьан долаш республико кхоачашъянзар соахка паччахьалкхенга ялат, гидуаргаш, шекара свекла, коартолаш, комсаш, хьайбай продукташ йоххара планаш. ХIаьта иштта дуккхача боахамашка кхоачамболлаш Iалашдензар шоашта фуна, фуа, кхачанна, кхыча общественни гIулакхашта лаьрхIа ялат дIаоттаделга.

Ховш мадарра юрта боахама керттера продукташ яхара гIулакха республика колхозаши совхозаши дикка тIехьаюс ворхI шера плана заданели халкъа боахама эшарели.

Семилетка заданей боарамга кхачара, йоах доклада тIа, укх шера вай яккханза яргьяц ялата 432 эзар тонн, гидуаргий — 23, баьца даарий — 74, коартолий — 36, сомий — 15, комсий — 58 эзар тонн.

Производства цу тайпарча боарамо йиш хулийтаргья паччахьалкхенга юрта боахама продукташ йоххара планаш кхоачанъелга Iалашде а колхозаштеи совхозаштеи чурча гIулакхашта эшачоа тоъал кхоачам бе а.

Ужжал лаьттанцара продукташ яхаран уж кийчъяра паччахьалкхен планаш тешшаме кхоачашъяран республике юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 19 центнерал кIезигагIа доацаш ялаташ даханза, 190 центнер шекара свекла, баьца даарий — 140 центнер, коартолий 100 центнер, сомий — 45 центнер, комсий —70 центнер яккханза яргьяц.

Уж планаши тIайийца декхарши кхоачаш а тIеххкоачаш а дара эша хьалаш да хIара районе, колхозе, совхозе.

Декхар сенах латт аьлча, из латт, партийни, советски, юртбоахама органаша боахамий кулгалхошиен специалисташиен цхьана, КПСС ЦК мартовски Пленумо маалхара, кхашкара продукташ яхара гIулакхаш хIара колхозе, совхозе мишта латт хьожилгах, лаьттанцара йоахача продуктай хьувкъам лакхбергболен уж дукхагIа чуяхьаргйолен кхоачамаш гучададахарах а оарцагIдахарах а.

Лаьтта леладара культура лакхъяр — из да хIанз эгтара лоархIамегIа дар. Укх гаргарча 2—3 шера ерригача колхозашкеи совхозашкеи нийса севообороташ юкъейоалае, дIадувча лаьттай нийса структура оттае, дерригача лаьтташка дIаюш йола хIамаш дикагIа дола хержа районированни сортех дола фу агротехнически боараме тоссаш дIае, кхашкара деррига балхаш дикагIа йолча ханашка а дика а чакхдаха, дIайийначa хIамашта деш дола гIулакх тоаде, дIайийна хIамаш чуэцача хана уж ца йойташ лорае еза, хиш дехкача лаьттаех, минеральнии моттигерчеи удобренеех, гербицидех, ядохимикатех пайда дикагIа эца беза.

Докладчико дIахо дувц юртбоахама продукташ кийчъяра кердача порядкаи закупочни маьхаш дикка лакхдарей лоархIам Iалаьмате боккха хиларах.

Партеи правительстваи мероприятеша Iалашдергда колхозашкеи совхозашкеи ялат дикка дукхагIа доаккхилга, цар торо хургья из паччахьалкхенга дукхагIа дохка. Цу цхьан ханна чурча гIулакхашта эшачоа дукхагIа ялат дусаргда колхозашкеи совхозашкеи.

Вай республика хьалашка ялат дукхагIа даккха деза эггара хьалха Грозненски, Сунженски, Наьсарен, МалгIабика, Урус-Мартана, Шаьла, Ачхой-Мартана, Надтеречни, Наурски Шелковской, Гудермесски санна йолча районашка. Ялата культурай керттера дакъа дIадувраш уж районаш я. Керттерча даькъе хьувкъам лакхбара чотах а доаккхаш ялат дукхагIа даккхара Iалаьмате йоккхий торонаш а я кхоачамаш а да цар пайда эцанза.

Паччахьалкхено а иштта кхы тIа а дукха средстваш дIайохийт. Уж долла хIамаш ду из дакъа рентабельни а сихха дегIадоагIаш а хилийтара колхозаштеи совхозаштеи новкъостал дар духьа.

Ийсча хьайбай продукташта вIаштта массехк шера чIоагIа планаш уттаярои паччахьалкхено новкъостал дарои колхозашкеи совхозашкеи йиш хулийтаргья хьайбай боахам дегIаахара перспективаш дикагIа белгалъе. ХьалхагIе а дархIа йиш хургья царга фермашка мел доахан кхоабаргда, малагIа тайпа помещенеш хьалъергья, доакъарий база малагIча оагIорахьа дегIахкувларгья. Лоацца аьлча, колхозхошеи совхозий болхлошеи бизза болча даьша санна къестаду дулх, шура, кхыйола продукташ дукхагIа яхара дешаш.

ХIанз лоархIаме да, белгалдоаккх докладчика, юрта боахама, хиш дехкача лаьттайи хин боахамеи министерстваша, Госплано, парте райкомаша, районни юрта боахама производственни управленеша, моттигера башхалонаш теркал а еш, юртбоахама продукташ эцара чIоагIа планаш хIара колхозагеи совхозагеи дIакхачийтар. ГIалаташ цу гIулакха юкъе хила йиш йолаш дац.

КПСС ЦК Пленуме хьежар юрта боахама материально-технически база дIахо чIоагIъергйолча гIулакхашка.

Семилетка шерашка вай республике дикка алсамъяьннай юртбоахама машинаш, лакхъеннай юртбоахама къахьегама энерговооруженность, чIоагIъеннай колхозийи совхозийи материально-технически база. Нагахьа санна семилетка йолаеннача юххье республика юрта боахаме 2000 гаргга трактор хиннаяле, хIанз уж я 3800, тайп-тайпарча балхашта йола комбайнаш 600 яр, хIаьта хIанз 2000 гаргга я уж.

Цхьабакъда, колхозаши совхозаши технически кийчъяр хIанз а кхоачам болаш дац. Вайна тоъац лаьтта оаха трактораш, автомобилаш, тракторни прицепаш, паровой культиватораш, макхаш, сцепкаш, дуккха кхыйола машинаш.

Цхьабакъда, юртбоахама балхаш ший ханнахьа чакх ца дахара бахьан техника кIезига хиларах даьлла ца Iеш, дукхагIа вай дуккхача боахамаша цунах пайда во эцарах а доалл. Наьсарен, Урус-Мартана, Шаьла районий цхьайолча колхозашкеи совхозашкеи техниках пайда во эцаш хилар бахьан долаш агротехнически ханаш чIоаггIа телха а еш ду кхашкара дуккха балхаш, дукха ялат доаду. Дуккхача колхозашкеи совхозашкеи, кхом боацаш лоаттаю техника дIаоттаяь. Цудухьа из лелаярга дукха мах бода колхозийи совхозийи, юртбоахама машинаш ханал хьалха списывать деш моттигаш я.

Укх гаргарча пхе шера ремонтни база чIоагIъяран хьаяран чакхйоахаргйола мероприятеш я хIанз республике кийчъяь. «Сельхозтехникага» гIолла хьалъе лерхI 15 эзар гаргга квадратни метр йола производственни ремонтни майдаш, цу даькъе 4 тракторно-ремонтни, мото-ремонтни, комбайно-ремонтни заводаш, массехк къаьстта шоай тайпара мастерскеш. Колхозашкеи совхозашкеи а иштта хьалъе лерхI ерригa 15 эзар квадратни метр майда а йолаш йола текущи ремонт юи технически гIулакхаш дуи мастерскеш.

Юрта боахама министерства, хиш дехкача лаьттайи хин боахамеи министерства, «Сельхозтехника» объединене «Чечингсельстрой» яхача треста кулгалхой, КПСС райкомаш, юрта боахама производственни управленеш, колхозийи совхозийи кулгалхой декхарийла ба техниках пайда дикагIа эцара, цунна ремонт елга вIаштIехьдаккхара, укх шера а дIахорча шерашка а республика юрта боахама ремонтно-технически база хьаеш деча гIишлой балхий планаш шеко йоацаш кхоачашъяра динза даргдоацар сихха чакхдаккха.

Ховш да, Iилмана карагIдьннараши хьалха латта опыти Iомаяра а юртбоахама производствана юкъеяхьара а республике белгталара болх беш болга. ХIанз дерригача лаьтта хIана дац аьнна дIадувр хьалхагIа дIадувш хиннача сортел дуккха а дукхагIа хьувкъам луш дола гуйран кIа да (Безостая-1), дIаювча хьажкIашта юкъе керттера дакъа дIалоац гибридаша, юкъедоаладеш да лакха хьувкъамаш луш дола «Днепровски-90», «Имеретински гибрид», «КIарцхал дола узбекски кIай хьажкIа» яха сорташ, тоъал доккхийча лаьтташка дIадувш да цхьа эIырг тохача шекара свеклай фу, дукхагIа даьтта доала гидуаргий фу.

Иштта шерра доаржадаьд искусственни осеменени яри доахана фунаш вIашагIъэдари санна дола Iилмана карагIдьнна башха-дика хIамаш, доаханна хулача лазаращца лоаттабеча къовсама дика аьттув боаккхаш йола средстваш, боахам лелабеча эша дуккха кхыйола прогрессивни приемаш.

Доклада тIа белгалдоаккх юртбоахама производство сихха дегIайоалаяро дIадехарша маяххара боаца Iилмана карагIдьннараши хьалха латта опыти Iомаеш а юкъехьош а беча балха боарам лоха хилар. ХIанз а дукха кхоачамбоацараш да Iилман учреждений, сорташта тохкам беча участкай, опытни боахамий балха юкъе, колхозийи совхозийи балха юкъе.

Парте райкомий, юрта боахама производственни управленей, юххьанцарча партийни, профсоюзни, комсомольски организацей керттера декхар сенах латт аьлча, из латт, Iилманеи хьалха латтача опытаи карагIдьннараш юрта боахамерча берригача къахьегамхошка дIакхачийтарах.

Доклада тIа йоккха моттиг хетаю юрта боахама специалистий — юртбоахама производства технологий лоархIама. Шеко хила бахьан дац кхашкара хьувкъамаш а хьайбай продуктивность а хадданза лакхъелга Iалашдара цар шоай берригa кхетами хьинари тIадохийтаргхиларах.

КПСС ЦК Пленуме дизза хьахьекхад колхозаши совхозаши дIахо организационно-боахама гIулакхашта чIоагIъяра, юрта боахама болхлой материальнии моральнии стимулий дешаш. Шоай хана вай республика меттаоттаеш колхозаши совхозаши вIашагIйохкара даькъе, ховш мадарра, доккхий кхоачамбоацараши гIалаташи хилийтад. Уж сенах латтар аьлча, цкъа-дале, уж латтар, дизза экономически бахьан а доацаш доалде хала дола доккхий боахамаш (районе цхьа совхоз) вIащагIдехка хиларах, шозлагIа-дале, сов сих а бенна лоаман районашка кагий колхозилгаш вIашагIъехка хиларах.

Укх тIеххьарча хана парте обкомои республика Министрий Советои хинна гIалаташ дIадоах, доккхий боахамаш декъа а декъаш. Цхьабакъда, хIанз а цар рентабельно болх бергбола гIулакх вIаштIехьдаькхадац вай. Республикерча 50 совхозах 27 совхозо, 5,7 миллион сом зе а хулаш, чакхдаьккхар 1964-гIа шу. Къаьстта а болх во баьб, доккхий зенаш даьд Урус-Мартана, Ачхой-Мартана, Шаьла районий колхозаша.

Вай республике 55 колхоз я, царех экономически эсала 29 а йолаш. Юрта боахама министерство, парте районни комитеташ, районни юрта боахама производственни управленеш хьалхагIа а мо мара лерттIа дIахьажац тIехьадусача боахамий экономика айяра дешашка. ТIехьадусача боахамий экономика айяра гIулакхаш мела лел.

КПСС Центральни Комитета Пленумо партийни, советски юртбоахама органаш декхарийла яьй колхозни строя демократически лардаш хьаьда чIоагIъелга, артела гIулакхашта кулгалдара принципаш йизза кхоачашъелга, колхозни производства керттера дешаш къоастадеча колхозхоша шерра дакъа лоацилга вIаштIехьдаккха, административно-управленчески аппарат боарам тIа йоалаяра, общественни социалистически доалахье дIахо чIоагIъяраи лораяраи, лаьттах пайда эцача порядок оттаяра, лаьтташ а материальни рузкъаш а доадеш йола моттигаш ца хилийтара де дезар чакхдаккха.

Юрта боахам айбара парте лаьрхIа гIулакхаш толаме чакхдахара, йоах дIахо доклада тIа, овлангара деннз тоабе беза ерригача партийни, советски, боахама, комсомольски, профсоюзни организацей болх. Цар балха тIа керттера а хоадамбеш а дар да, аьннад ЦК Пленума решенешка, денна наьха, колхозийи совхозийи экономика дегIайоалаяра, юртбоахама продукташ дукхагIа яхара, уж яхарга дIабода мах лохбара, производства деррига доакъош рентабельни хулга вIаштIехьдаккхара йоакхо елга.

Къаьстта уйла тIаяхийта еза колхозийи совхозийи юххьанцарча партийни организацей лоархIам чIоагIбараи лакхбараи. Уж къовсама хьалхарча юхьиге латт, царга гIолла чакхйоах парте политикеи директиваши. ХIанз вай юрташка 366 юххьанцара парторганизаци я, цу даькъе 5800 коммунист чувоагIаш йола колхозийи совхозийи 110 организаци а йолаш. Из парте хьалхашка уттаду декхараш толаме кхоачашде могаргдолаш бола боккха низ ба.

Цхьабакъда, мукIарло данза даргдац, цхьайолча партийни организацеша хIанз укх сахьата колхозийи совхозийи боахама гIулакхашта кIезига оарцагIйоалаш, доккхий кхоачамбоацараш могийташ, нахацара болх лохача боараме лелабеш хилара. Цхьайолча партийни организацей балха практике гуш денал а лаьца белгтала никъ а бац, организационни парте чухьарен болх тоабара дешай йоаггIача тайпара терко яц. Парте райкомаш декхарийла я колхозийи совхозийи юххьанцарча партийни организацей секретарашта цIенхаштта новкъостал деи уж хьаллацеи, царех дуккха бараш цу балхаш тIа духхьашха бахийта е керттера болх дукха тIалатташ хиларах хIаьта а.

Партийни организацеш декхарийла я кадрашцара болх тоабе, даьчох кхоачамбаь Iерца, даьхача толамех доккхал дарца, моттийта хIамаш леладарца, шоаш дер гIарацеи татацеи дарца хьаьда къовсам лоаттабе, дисциплина чIоагIъе, шийна тIадиллача гIулакха хьалхара хIара болхлочун бехктокхам лакхбар.

ХIанз республикерча ерригача партийни организацей лоархIамегIарей саготагIеи дола декхар сенах латт аьлча, из латт, юрта боахам айбара КПСС ЦК-аси Советски правительстваи чакхдоахача гIулакхий Iалаьмате боккха лоархIам, паччахьалкхено шийгара хьежадеча доккхийча материальни рузкъай лоархIам берригача коммунисташтеи къахьегамхоштеи шерра дIабовзийтарах а кIоаргга сакхетам чу бужабарах а.

Уж документаш дIадовзийтара гIулакха лоархIамера дакъа лаца дезаш да республиканскии моттигереи кепа йоазув, радио, телевидени, кино, гойтара агитаци, агитатораши пропагандисташи, хIаьта иштта «Знание» яха общество а культурно-просветительни учреждениеш а, цу гIулакха бизза пайда эца беза организаторски политически балха ерригача формаехи методехи, къахьегамхой дIахо оарцагIбахара, 1965 шера халкъа боахам дегIабара ерригa планаш а промышленностеи юрта боахамеи болхлоша тIайийца социалистически декхараш а толаме кхоачаши тIеххкоачаши дара, советски нах советски патриотизма уйланца, пролетарски интернационализмаи халкъий дохаргдоацача доттагIалеи уйланца, Советски Союза Коммунистически партеней социалистически Даьхенней боарам боацаш чIоагIа мутIахьа хилара уйланца хьалкхебара гIулакх чIоагIдара из тIа а берзабеш.

ДIахо докладчика дувц юрта боахаме юкъ-юкъе деча балхех. Колхозашеи совхозашеи балхаш дикагIа вIаштIехьдаьхаи лакхача агротехнически боарамеи дIаюв бIаьстан юхьера культураш, иштта дика ду гуйран ялаташта деш дола гIулакхаш а—макхаш доахаш, минеральнии моттигерчеи удобренешца подкормка еш, лаьттанца тIоадал соцаяра, хий дуллаш, кхыдола балхаш.

Укх шера кIезиг-дукха дикагIа Iангара доалаш латт доахан, лакхъеннай цар продуктивность, хьалхарчул дикка кIезигагIа дов доахан. ТIеххьара шераш хьайийцача республико укх шера духхьашха кхоачашъяьй паччахьалкхенга дулх, шура, фуаш дохкара квартала план.

Цхьабакъда, вайга йиш яц карагIдаьнна чу тIа сатийнна Iе, бIаьстан юхье кхашка балхаш дечей доахана Iа доаккхачей нийслуш дола доккхий кхоачамбоацараш дута а дуташ тIехдувла. Цхьаццайолча колхозашкеи совхозашкеи моттигаш я техниках пайда эцара доал во деш, хьалха юв бIаьстан юхьера культураш ханнахьа дIа ца ювш, балхаш во деш, сортах доацеи во цIендаьи фу дIатувсаш. Гуйран ялаташ доаханеи коа тIарча оалхазарашеи доадеш латт, хIаьта а цун дукха бала болаш колхозий, совхозий, юрта Советий кулгалхой а бац. Дуккхача боахамашка хьалхагIа а санна пайда во эц хий дехкача лаьттаехи удобренеехи.

Доахан Iангара доахача юкъе цхьайолча районий хьайбай боахамашкара доккхий кхоачамбоацараш корадаьд — доахана продуктивность лохъялийтай, уж шоаш тишдалийтад, гIулакх во дари во леладари бахьан долаш Iаьсий дайтад. Хьайбай продукташ йоахилгеи кийчъелгеи вIаштIехьдаккхара дешай еш хинна терко укх тIеххьарча хана лаьгIъялийтай районий, колхозий, совхозий дуккхача кулгалхоша, йолаш йолча торонех бизза пайда эцилга аьттехьа а дац.

Парте райкомаш, райисполкомаш, районни юрта боахама производственни управленеш, колхозийи совхозийи кулгалхой, партийни организацеш, республикански юртбоахамеи заготовительнии органаш декхарийла я долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара а колхозни совхозни производства деррига доакъош лакхагIча темпашца дегIаухилга Iалашдара а динза дарг мел доацар де, бIаьстан юхье кхашка ду балхаш дикагIа вIаштIехьдаьхаи цIеней чакхдоахаргдола гIулакх де, доахан дикеи продуктивность лакха йолаши Iангара даха а лагерашкеи даьгIенашкеи леладе уж дIадига а.

ТIеххьара ший къамаьл чакхдоалаш докладчика йоах, партеи халкъои массава саг раьза а хинна хьалъяьцай КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш. Уж решенеш советски наха гаргарей нах кхетаеши я, уж вахаро, мехка экономика хадданза айяра, къахьегамхой хьал-торо тоаеш йоагIо яра хьаштаща хьалхаяьхай. Тешшаме ала йиш йолаш да, Пленума исторически решенеш толаме кхоачашъяра областной партийни организаце, республика къахьегамхоша шоай низ, хьаькъал, хьинар кходерг ца хилар а вай мехка коммунизм хьалъяра гIулакха юкъе цунца шоашкара доагIаш дола дакъа лоацаргхилар а.

Пренеех эгтара хьалха къамаьл дир КПСС Грозненски райкома секретара нов. **Сухорукова.** Района къахьегамхоша, аьлар цо, дог гIоздьнна тIайийцар парте ЦК мартовски Пленума решенеш. Цар торо хулийтаргья дIахо юрта боахам цIенхаштта дегIабоалабе.

Укх тIеххьарча шерашка дукха кхоачамбоацараш дар тха района юрта боахам дегIабоалабеча. ХIанз уж дIададахара тIадерзаде деза деррига низаш. Юртбоахама продукташ кийчъяра керда порядок оттаяро торо хулийтаргья производства план нийса уттае, къахьегамхой материальни безам совбаккха. Семилетка тIеххьяра шу толамца чакхдаккхара ерригa торонаш йолаш я.

Района боахамаша дика дIадоладаьд бIаьстан балхаш. 25 марта дIадийна даьннад хьалха дув ялаташ. Оаха 3500 гектара тIа бобашца цхьана дIабийнаб кен, дукхагIа дIайийнай доакъарий баьцаш, къаьстта суданка. Хьайбай продукташ яхара укх шера хьалхарча квартала план дерригаш хIана дац аьнна долча боахамаша кхоачашъяьй.

Парте Центральни Комитета мартовски Пленумо белгалдаьккхад, юххьанцарча партийни организацей лоархIам лакхбе безилга. Парте райкомо цахаддаш терко ю партийни организацей болх тоабара. Района цхьайолча партийни организацеша кхетамца вIаштIехьбаьккхаб шоай болх. Царех я Грозненски шурий совхоза, «Староюртовский» совхоза партийни организацеш. Цар дика Iомаю экономика, къахьегамхой оарцагIбоах хьалхашка латта декхараш кхоачашдара.

ДIадахача шера тха района цхьайола совхозаш тIехьаюсаш яр. ХIанз из гIулакх иштта оттара бахьанаш дIадоахаш да тхо. Партийни организацеша керттера теркам тIабербаьб специалистий инициатива лакхъяра, къахьегама дисциплина тоаяра, тIахьожам чIоагIбара, социалистически яхьа итогаш яра. Оаха чIоагIа къахьег хозрасчет юкъеяхьара, кхом бара.

Района партийни организаце къаьстта терко ю балхий дикал лакхъяра. Оаха лаьрхIад тIехдика мара продукци ара ца хеца. Цхьабакъда, къоастаде дезаш да укх тайпара гIулакх. Тхона чIоагIа хало хул аьхки баьца дaараш дIадахьийта моттиг ца хиларах. Республика мах беш йола организацеш сагота хилац баьца дaараш дIаэцара. Оаха чIоагIа терко ю шурий хьоанал лакхъяра. Бакъда, молзаводе шурий хьоанал лохъю шоашта пайда баргболаш. Из ла мегаргдац. Юртбоахама продукце инспекци декхарийла я цу гIулакха дика тIахьожам лоаттабе. Нийслу укх тайпара моттигаш а. ДIайийца цхьа-ши ди даьннача гIолла помидораш стандартни яц оал. Продукци дIаэцара заготовителаш цу балха бехктокхаме хургбола гIулакх вIаштIехьдаккхара предложени оттаю оаха.

Нов. Сухорукова белгалдоаккх хIара боахама кхее езача культурай план дика уйла яь вIаштIехьяккха езилга.

Къамаьл йистедоалаш нов. Сухорукова тешалду юрта боахам дIахо дегIабоалабара района коммунисташа тIагIертта къовсам лоаттабергхилара.

Парте ЦК мартовски Пленумо, — аьлар ше къамаьл деш КПСС Грозненски горкома секретара нов. **Беляева,** — белгалдаьхад юртбоахам дIахо дегIабоалабара сихха динза даргдоаца гIулакхаш. Пленума решенеща хьалхле а лелаеш, из декхар кхоачашдара хьинаре дакъа лаца лаьрхIад городской партийни организаце.

Города промышленносто дика толамаш даьхад ворхI шера план хьанал хьалха кхоачашъяра яьржача социалистически яхье. Толамца кхоачашъяьй хьалхарча квартала план.

ХIара шера Грозверча къахьегамхоша дика новкъостал ду юртбоахама къахьегамхошта. Доагор лоаттаду, культурно-бытовой гIишлош хьалъяра проекташ уттаю, колхозашта, совхозашта электрификаци ю, ялат чуэцара новкъостал ду.

Белгалдаккха деза, дуккхача предприятей кулгалхоша из болх дика лелабелга. Укх шера хьалхарча квартале республика боахамашта дIаяхьийтай 30 тонн доакъарий дрожжаш. Бакъда, доакъарий дрожжаши биомассеи арахецаргйола мощносташ бокъонца болх бе йолаялийтаяц. ХIанз хьалъе лаьрхIад доакъарий концентраташи, B12 яха витамини, доакъарий дрожжаши цхьан шера арахецаргйола цех.

ДIадахача шера колхозаштеи совхозаштеи дика шефски новкъостал лоаттадир города предприятеша. Юртбоахама техникана ремонт йир, кадраш кийчйир, оборудовании материалаши хьожайир, хьайбай фермашта механизации электрификации йир. Шефски болх дика лелабу «Красный молот» яхача заводо, крекинг-заводо, мехкдаьтта чакхдоахача заводо, производственно-товарни конторо, химически комбинато.

Укх шера юртбоахама къахьегамхошта шефски новкъостал лоаттаде аьнна, декхараш тIайийцад 70 предприяте. Города къахьегамхоша лаьрхIад механизированни процессашца цхьа опытно-хьокхама боахам вIашагIболла.

Цхьабакъда, парте ЦК мартовски Пленума решенеша дIадех из болх тоабар. Ерригача предприятеша дизза кхоачашде деза цу хьакъехьа шоаш тIайийца декхар. ДукхагIа новкъостал де деза электрификации механизации яра. Ла мегаргдолаш дац цхьайолча колхозийи совхозийи кулгалхой цу балха юстара латташ хилар а. Шинна а оагIорахьара тоабе беза из болх.

Нов. Беляева белгалдаьккхар городе бахача нахага баьца даараш дохкара болх ледара латтилга. Колхозашеи совхозашеи чIоагIа кIезига хьачутел хьалха кхувш дола баьца даараш.

Предприятешкара араухача хица Iалашъергйола теплицаш хьалъеш латт хIанз. Ахчеи материалаши яларе хьалъюлургьяр 10 эзар квадратни метр майда йола теплицаш. Цар чу хьалкхеде торо хургьяр 90 тонн хьалха кхувш дола баьца дaараш. Царех тоъам хургбар. Из гIулакх кхоачашде вIаштIехьдаргдолаш да. Оаха дех парте областной комитетагара, республика Министрий Советагара из дош къоастадар, укх гаргарча шин-кхаь шера из гIулакх кхоачашдар городской партийни организацена тIадиллар.

Парте горкомо, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша шерра дIаболабаьб КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш дIайовзийтара болх. ХIара къахьегамхочунна Пленума решенеш боккъонца дIайовзийтара, хIаьта уж кхоачашъяра берригa къахьегамхой оарцагIбахара де мел дезар дергда городской партийни организаце.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша дегаш ураоттадаь болча тха совхоза къахьегамхоша, — аьлар «Гудермесский» совхоза директора нов. **Белашова,** — берригa низ тIабахийтаб укх шера шоаш тIайийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара. Укх шера хьалхарча квартале тха совхоза хьайбаш леладераша планах лаьрхIачул шозза дукхагIа даьккхад хьакхий дулх. ДукхагIа хиннад детта доахан. Соаьха цу хана яьккхачул 85 тонн дукхагIа яьккхай шура. Паччахьалкхенна дулх дIадалара хьалхарча квартала план кхоачашъяьй 194 процент, хIаьта шура дIаялара—118 процент.

Кхашкара балхаш дика деш ба механизатораши полеводаши. Апрель бутт болалуш совхозо дIадийнадар 45 процент ялат. 2,5 эзар гектара тIа удобренеш ехкай. 2 эзар гектара тIа хий диллад. Доакъарий база тоаяр духьа оаха хийцай лаьттан структура. ДIаюврга дуккхача шерашкеи цхьан шереи тIаювлаш йола баьцаш. Гурахьа дийна ялат чуийцачул техьагIа доакъарийна лаьрхIа шозлагIа дIаюврга хьажкIаш.

Совхозе дуккха ба хьалха латта дика производственникаш. Царех ба доаркаш нн. Ахматова, Гончарова, хьакхарч лелаер Войко, механизатораш Альтемиров, Ахматов, иштта кхы дуккха а.

Совхозо чIоагIа къахьийгад оросительни система вIаштIехьйоаккхаш. Бакъда, цунах бизза пайда эцац. Керттера бахьан да проектировщикашеи гIишлош ерашеи тха лаьттай белгалонаш теркал а ца еш из хьалъяь хилар. Коллектораш сов гаргга латтарах грунтови хий айлу, тIакха ушал отт. Цу гIулакха новкъостал эш тхона мелиоративни станцегара.

Боккхача лоархIаме да хIанз боахамашта даим цхьа планаш хургхилар. Цу гIулакхо дIахо болх тоабергба, къахьегамхой материальни безам совбоаккхаргба.

Тха совхоза къахьегамхоша ерригa торонаш оарцагIъяьха къахьегаргда семилетка тIеххьарча шера тIайийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара. ДIахо тIехьаюсаш хургьяц тха совхоз. Укх шера де мел дезар дергда из хьалха латтарий боарамга яккхара. Совхоза къахьегамхоша низ кхобергбац КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш сихха вахара юкъеяхьара.

Трибуна тIа воал КПСС Советски района секретарь нов. **Абдулаев.** Тха района къахьегамхой чIоагIа гIадбигаб, — аьлар цо, — КПСС ЦК мартовски Пленума решенеша. Цар торо хулийтаргья юрта боахам сихха дегIабоалабе.

ХIанз, района колхозашка, бригадашка, хьайбай фермашка шерра дIайовзийт КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш.

Района юртбоахама къахьегамхоша дикка къахьийгад укх шера хьалхарча квартале. Хьайбай продукташ яхара план, дулхагара дIаниккхача, кхоачашъяьй.

Тха района колхозаш тIехьаюсачарех я. Цудухьа хIанз тхона хьалхашка латта керттера декхар да уж хьалха латтарий боарамга кхоачаяр. Оаха лерхIачох, районе дукхагIа хилийта беза хьайбай боахам, иштта дукхагIа дебаде деза жа. Районе дукха даьгIенаш я, бакъда, жа леладара доакъар тоъаш дац. Цудухьа бизза пайда эца беза лоамашкарча даьгIенех. Цул совгIа, жа доажаде моттигаш лаха еза шаьрача аренашка а. Оаха дех юртбоахама министерствагара из дош къоастадар.

Хьайбай боахам дегIабоалабара боккха лоархIам болаш ба племенной болх. Бакъда, дика специалисташ ца хилар бахьан долаш из болх чIоагIа ледара латт. Племенной станцеи Iилман болхлошеи вIалла практически новкъостал лоаттадац тха боахамашта.

Лоамашка геттара кIезига да лаьтта, бакъда долчох а бизза пайда эцац. Из дош оаха дуккхаза уттадаьд землеустройства управленена хьалхашка. Бакъда, хIанз а тха лаьтта техкадац, е тха дехар теркал деш саг а вац.

Юртбоахаме комплексни механизаци яр мел боккха лоархIам болаш

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

АРКТИКЕ «СЕВЕР-17»

Арктике чакхъяьннай йIаьхача хана лаьтта полярни буйса. ХIанз а шовзткъа градус шелал латте а, сийрдача малхо чIоаггIа хоам бу «бIаьсти йоагIа!» яхаш.

Шаи лоаи тIауллача аренашка дуккхача бетташка лаьтта -сатем бохабу самолеташа деча таташа. Йолаеннай лакха-шера фецара керда «Север-17» яха экспедици. Керда Лаьтта, Франса-Иосифа лаьттан архипелаг яхачара, Къилбаседа Полюсагара йолаенна Берингова проливагеи Канадски архипелага гIайренашкеи кхаччалца йола Iалаьмате йоккхий аренаш чулоацаш хургья из. Цунна юкъе дакъа лоацаш ба бIаьш бола Iилмахой, пилоташ, радисташ, синоптикаш. Полярни авиаце летчикашта керте латт Петр Москаленко: Форда бердий йистошка укхача базашкара форда тIа лелача шаш тIа бIаьш тоннаш хула тайп-тайпара мухь бахьа безаш ба уж.

Экспедице керттерчарех цхьа декхар да «Къилбаседа Полюс-14» яха керда дрейфующи станци йиллар. Врангела гIайрена къилбаседа-малхбоален оагIорахьа 700—800 километр хургья из. ХIанз летчикаша гидрологашца цхьана лох станци юлларгйола моттиг, ше хи тIа лелаш кхыча шашца вIашагIбетталуш бохаргбоана чIоагIа ша. «СП-14» яхача станцена эша полярникаш кийчбаьб. Царна керте латт советски Арктика дика йовзаш вола саг Юрий Константинов.

Укх аьхки «СП-13» яхача станце состав хувцаргья. Цига хьоргъя керда Iилма оборудовани, прибораш, кхача, доагор. Шан аренаш вIашагIъувлга бокъонца Iомадараи тохкамий кхы а шерагIа йола комплекс яраи цу станцена юххе юллаш я цун филиал—«Къилбаседа Полюс-13Ф». Шинна а коллективо цхьана беча балхо йиш хулийтаргья Къилбаседа Шан океана пхон тIара лаьтта сейсмически тахка. Филиала хьалхле лелаергья Василий Сидорова. Из опытни полярник ва, Антарктике хиннача «Восток» яхача станцена керте латташ кхозза хиннав цига.

1964 шера 1 мае йиллача «СП-13» яхача станце малхбузехьа йодаш ялх бIаь километр совгIа никъ баьб. ДIадахача шера лоа чIоагIа дашаш хиларах лагерь «хина кIал» яхар, ерригa объекташи Iилма павильонаши 200—300 метр гаьна кхераме хургйоацача моттиге дIаяхьа йийзар. Iай хинна дрейф а яцар сатеме. Ерригача полярни бус каст-каста вIашкатаIаш а долалуш а хилар шаш. Аэродром йохайир массехк моттигера баьттIача шано — кхычахьа дIаяхьа йийзар из. ХIанз станце хьакхаьчай смена. Кердача составана керте латт географически Iилмай кандидат вола Валерий Дубовцев.

«СП-12» яха станци шин шера лелаш советски берда йистошкара эзари ялх бIаьи совгIа километр гаьна яьннай. Антициклональни дрейфе кхаьчай из, ше эггара хьалха дIайолаеннача юхаккхача а мег. Мехка берда йистошта гаьна яларцеи Iалашъяра хала хиларцеи дувзаденна касталашха хьайоаккхаргья «СП-12» яха станци, хIаьта цун метта оттаергья «ДАРМС» яха кхоъ автоматически радиометеорологически станци. Цар йиш хулийтаргья цу шано дIахо боахача гонага хьажа а цига погода миштай хайта а.

«Север-17» яхача лакхача-шерача экспедицена юкъе дакъа лоацаш барий шаш тIа дукха «ДАРМС»-аши радиовехаши оттае езаргья. Тохкамаш дарах Iилмахошка кхоачаргья Арктически бассейна керттерча даькъа тIарча хин структурах йола керда сведенеш. Атмосферана комплексни температура — миха зондировани ярца Iомаергья Арктика климат, тоаергья погода прогнозаш. Погодах, шаш дIаюха декъадаларах, уж леларах йолча сведенеша йиш хулийтаргья шийлача фордашкара навигаци толамца чакхъяккха.

Вениамин СОВЕРШАЕВ.
(АПН).

ЛИТВАЙ ПРОМЫШЛЕННОСТО СЕМИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯЬЙ

ВИЛЬНЮС, 8 апрель. (ТАСС корр.). Валови продукции дуккха лоархIамера хIамаши арахецара ворхI шера план кхоачашъяьй Литовски ССР промышленносто. Семилетка ялх шера шозза совгIа лакхъеннай промышленни производство, хIаьта валови продукци шера юкъера лаьрхIача 12,4 процент дукхагIа хьаяьй, 1959 — 1965 шерашта оттаяьча ворхI шера планах хьае лаьрхIа хиннар 8,8 процент мара йоацача метте.

Къаьстта а лакхача темпашца дегIаихай машиностроени металлообработкеи. Цар боарам кхозза лакхбеннаб. Хьахиннад керда дакъа — химически индустри.

Семилетка шерашка хьаьй низ бола энергетически база. Электроэнерги кхозза совгIа дукхагIа яьккхай. Литве хьалъяьй 130 гаргга керда промышленни предприятии цехи.

ТОЛАМЦА КХОАЧАШЪЯРА — БЕРРИГА НИЗ!

Нохч-ГӀалгӀай областной партийни организаце актива собранера

гӀулакх да дувца эшаш дац. Вай промышленносто арахецаш я лоамашка болх булургболаш йола техника. Цхьабакъда, лоаман колхозашка из техника яц. Укх шера цу тайпара техника кхачийта еза лоаман колхозашка. «Сельхозтехника» цу гӀулакха лерттӀа терко еш яц.

ХӀанз са дувца безам ба «Альпийский» яхача совхозах. Из совхоз чуйоагӀа «Скотооткорм» яхача треста управленена. Цунна хьалхашка латта керттера декхар да аьккий хьайбаш кхаба а кхоабаш дарегӀа дола дулх даккхар. Совхоза торо я итт эзар хьайбеи итт эзар хиллал жаи лоамашка леладе. Цхьабакъда, соахка цу торонех бизза пайда эцанзар. Совхозо 8 бӀаь хьайба мара доаладанзар лоамашка, хӀаьта ужаш а июнь бетта. «Альпийский» совхоза лаьттаашка улл «Гвардейский» яха совхоз. Сона хетачох, нийса хургдар цу шиннех а цхьа совхоз йича. ХӀанз тӀайоагӀаш латт бӀаьсти, бакъда цига хьалдоаладаь доахан кӀезига да. Треста управлени декхарийла я соахкара гӀалаташ укх шера ац дувлийта.

КПСС ЦК мартовски Пленумо белгалдаьккхад, юртбоахама къахьегамхой культурно-бытовой хьашташ кхоачашдара чӀоаггӀа терко е езилга. Парте райкомои райисполкомои дукха гӀулакхаш вӀаштӀехьдаьхад из болх тоабара. Цхьабакъда, хӀанз а дуккха кхоачамбоацараш да. Районе кхо шу хьалха хьалде доладаь культура ЩӀа хӀанз а йистедаьннадац. Районе 15 фельдшерско-акушерски пункт я. Цхьабакъда, царна лаьрхӀа цхьаккха а помещени яц. Оаха дуккхаза а увттадаьд республика бытовой управленена хьалхашка тха районе наха гӀулакх деш йола комбинат хьалъелга. Бакъда, из дош хӀанз а къоастаданза да.

Тоабе безаш ба тха районера хьуна боахам. Дукха кхоачамбоацараш да цун балха юкъе. Пайлане хургдар районе лесхоз вӀашагӀйолларе.

Тха района къахьегамхоша доккхий декхараш тӀайийцад укх шера. КПСС ЦК мартовски Пленума решенешца хьалхле а лелаеш, цар уж дизза кхоачашдергхиларах шеко яц.

Дош лу «Назрановский» совхоза Аьлти-Юртарча шурий-товарни ферма заведующена нов. **Костоева.**

Тха совхоза къахьегамхоша дегтӀара къоабалъю, йоах оратора, КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш. Уж кхоачашъяра хьинаре къахьегаш ба тха болхлойи специалисташи. Укх шера керда декхараш тӀайийцад тха коллективо. Оаха лаьрхӀад 1965 шера соахкарчул дуккха а дукхагӀа ка бола ялат, хьажкӀаш, гидуаргаш, шекара свекла чуя, хьайбашта доакъара база хьае, цар продукташ дикка алсамъяха.

Соахкарчул хьалхагӀа а дикагӀа вӀаштӀехьдаьха а дӀадоладаьд совхозе укх шера бӀаьстан балхаш. ДӀаювш латт хьалха юв культураш, аьха доалаш латт лаьтташ. Тха коллективо дош деннад май тӀакхачалехьа еррига культураш дӀайийна яха.

ЧӀоаггӀа хьинар айденна къахьегаш ба укх шера хьайбаш леладераш. 2800 центнер шура еннай цар паччахьалкхенна укх шера хьалхарча квартале, йоккхагӀа яр укх шера дулх дохкара квартальни план а.

Тха дикагӀа йолча доярка нов. Барахоевас хӀара кхоабача Ӏатта лоархӀаш 688 килограмм шура яьккхай укх шера хьалхарча кхаь бетта, 579 килограмм яьккхай Гагиевас.

Шерра яьржай тха дояркашта юкъе социалистически яхь. Цо новкъостал ду толамаш даха. Дика вӀаштӀехьбаьккхаб оаха къахьегам а. ХӀара доярка дог лазаш я балхах.

Болх бича саӀаӀара эша хьалаш а дика вӀаштӀехьдаьхад оаха доякрашта. Дика ЩӀе уголок я тха ферме, приемник я, газеташи журналаши да, каст-каста лекцеш, докладаш хул.

Доакъара база вӀаштӀехьйоаккхаш да тхо, иштта вӀаштӀехьдоакк оаха хьайбаш леладерий балхаца безам гӀоргбола гӀулакх а.

Доккха декхараш тӀайийцад ферма болхлоша укх шера. ХӀара кхоабача Ӏатта лоархӀаш планах лаьрхӀараш 1700 килограмм мара йоацача 2250 килограмм шура яккха дош деннад цар. 1 Май тӀакхоачаш планах яла езачул 20 тонн дукхагӀа лургья шура.

Цхьа дехар да са обкомага де: нагахьа санна вӀаштӀехьдоале, кӀеззига комбикорм я тхона. Из эш тхона кагий доахан дукха хилар бахьан долаш.

Тхоай ферма болхлой цӀерах дош ду аз областной партийни актива собранена семилетка тӀеххьарча шера план укх шера 7 ноябрь тӀакхоачаш кхоачашъе.

Трибуна тӀа ва КПСС Сунженски райкома секретарь нов. **Варлашкин.** Хоадамболлаш йола планаш оттаяреи юртбоахама продукци ийяра маьхаш лакхдареи, йоах нов. Варлашкина, доккха новкъостал дергда юрта боахама. Тха колхозхошта а лийрхӀачул совгӀа 24 эзар сом лурга да цу гӀулакхашта. Тха районерча юрта боахама болхлоша лаьрхӀад парте решенена жоп а луш укх шера хий дехкача лаьтта хӀара гектара тӀара 40 центнер кӀа чу да. Цу гӀулакха чӀоаггӀа оарцагӀа баьнна ба тха къахьегамхой. Оаха дехар ду обкомагара хий деттача установкашца тхоашта новкъостал дар.

ЧӀоаггӀа теркам тӀабахийта дийцад КПСС ЦК Пленумо хьайбай боахам тоабара дешаш. Юртбоахама продукце заготовительни маьхаш 20 процентагара 70 процентага кхоачаш лакхдаьд. Из доккха новкъостал да. Хьайбай боахам рентабельни бе йиш я хӀанз.

Цхьабакъда, вай дицалийта йиш яц, хьайбай продукци яккхарга дӀабода мах лох ца бойя гӀулакх тоалург ца хилар. Продукцега дӀабода мах лохбар да хӀанз керттера дарех цхьа дош.

ЧӀоаггӀа теркам тӀабахийта беза хӀаман кхомбара, хьайбай боахама механизаци яра. Вай механизаци ца йойя, кадрай квалификаци лакх ца йойя, болх лерттӀа вӀаштӀехьа ца боакхе продукцега дӀададар лохлургдац.

Керттердар ерригача бригадашка, фермашка, участкашка боахама расчет вӀаштӀехьъяккхар да. Боккха лоархӀам болаш да алапеш телга бокъалгахьа даккхар.

Нийса вӀаштӀехьбаккха беза экономически болх. Цу гӀулакха эша кадраш кийчъе еза. Совхозашка экономически конференцеш е еза. Уж гӀулакхаш кампанейски леладе йиш яц, хӀара денна лоаттабе беза ерригa материалаш, доагор кходара, транспортах нийса пайда эцара тӀехьа къовсам. Лакха лоаттае еза колхозашкеи совхозашкеи къахьегама дисциплина.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра чӀоаггӀа оарцагӀбаьнна ба сунженцаш, Городерча новкъосташа ю критика теркал а яь хьалха дув баьца дааpаш дукхагӀа дув оаха укх шера. ХӀанзле а цхьайола культураш дӀайийнай тха колхозхоша.

Нов. Сухорукова нийса критика йора заготовительни организацешта. Тха районера баьца дааpаш кхухьаш 8 организаци я. Хьанна мел баьца даараш лургда хац колхозашта. Сона хетачох, колхозашца гӀулакх леладергдола цхьа база хьайича дика хургдар.

Нов. Титова шура кӀезига йоаккх яхаш критика йоа тхона. Из бакъ да. Йоаккхача ерригача шурийга хьежача гӀулакхаш во деце а хӀара кхоабача Ӏатта лаьрхӀача кӀезига я шура. Цу критиках выводаш яьй колхозаша. Доакъара база вӀаштӀехьйоаккхаш да тхо.

КПСС ЦК мартовски Пленума материалаш Ӏомаеш ба хӀанз тха районера къахьегамхой. 1200 агитатор ва из болх беш. Укх бетта шоллагӀча дийнахьа агитколлективай кулгалхоща семинар яьр оаха. Дика дӀадоладеннад гӀулакх. Къахьегамхоша чӀоаггӀа раьза болаш Ӏомаду Пленума документаш. Массанахьа къоабалъю КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш.

Доккха декхараш оттадаьд Пленумо, йоах оратора ше йисте воаллаш, юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка. Оаха дош лу уж кхоачашдеча Сунженски района къахьегамхоша шоашкара доаггӀа дакъа лоацарг хиларах.

Республикерча комсомольцашеи кагирхошеи дика кхетабу, йоах ВЛКСМ обкома секретара нов. **Мадагова** ше къамаьл де воалуш, КПСС ЦК Пленума решеней лоархӀам а юрта боахам дегӀабоалабара декхараш а. ХӀанз Пленума решенеш наха дӀайовзийташ я комсомола горкомаш, райкомаш, организацеш. Колхозашкарчеи совхозашкарчеи къонача къахьегамхой низ юрта боахама деррига доакъош дегӀадоаладара тӀаберзабара балха тайп - тайпарча формаех пайда эц комсомольски организацеша.

Шоай боккхагӀа болча новкъосташца цхьана чӀоаггӀа оарцагӀбаьннаб кагирхой вай Даьхе хозьяра. Хьинаре къахьег цар юрта боахама тайп-тайпарча участкашка. Дукха ба царна юкъе хьалха латтараш. Массехк шера дика къахьегаш хьавоагӀа Наьсарен районера **Я. Даурбеков**, иштта кхыбараш.

Дика къахьийгад къонача болхлоша 1965 шера. Цар балха дика мах баьб комсомола ЦК, дуккханешта ВЛКСМ значокаш, маьхе совгӀаташ деннад.

Дика гӀулакх лархӀа дезаш да механизатораша юкъе лоаман мехкарий ухаш хилар.

Доккха декхараш тӀайийцад юрташкарча кагирхоша укх шера. Уж декхараш кхоачашдеш ба хӀанз къона къахьегамхой. Хьалхарча квартале дика толамаш даьхад «Джалка» совхоза къаьнача доякраша. БӀаьстан балхаш ханнахьа чакхдаха гӀерташ боахк цу совхоза механизатораш.

Даьха толамаш дувцаш дицдалийта йиш яц балхацара кхоачамбоацараш а. ХӀанз лакха да юртбоахама продукце маьхаш, цхьадолча боахамаша кхоачашъяц заданеш. 260 эзар сома зе даьд «Назрановский» совхоза дӀадахача шера духхьала хьайбай боахамо.

Ховш да Наьсарен района боахамашка юрта боахама специалисташ кӀезига хилар, хӀаьта а во латт цига всеобуча гӀулакх. Иштта да гӀулакхаш Шаьла районе, лоаман районашка. КӀезига хьежа бу комсомольцаш юртбоахама производстве балхаш де. Из гӀулакх тоаде деза комсомольски организацеша.

Ховш да кагирхошта боккъонца кхетам балара керттердар царга къахьегийтар хилар. ДукхагӀа кагирхой балха юкъеозар, республика тӀайийца социалистически декхараш кхоачашдара уж оарцагӀбахар да керттердар.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенех, йоах оратора, балха программа лерхӀ комсомольцаша. Беррига — низ из кхоачашъяра тӀабахийтаб областной комсомольски организаце, комсомола райкомаша, ерригача организацеша.

ДӀахо къамаьл ду Ачхой-Мартана районерча «Лермонтовский» совхоза механизированни бригада бригадира нов. **Гадаева.** Новкъоста Л. И. Брежнева шуй доклада тӀа ьалар, йоах оратора, юрта боахам тоабара колхозхойи совхозий болхлойи шоаш оарцагӀбовла беза, хӀана аьлча царна дика хов мича фу де деза. Из нийса да. КПСС ЦК мартовски Пленумо белгалъяьккхай юрта боахам тоабара программа. Из кхоачашйича торо хургья вай юрта боахам тоабе а пачхьалкхе мел ашачунца Ӏалашъе а.

Хоадамболлаш йола план а йоацаш лоххача маьхех юртбоахама продукци йохка езаш хиларо дукха зенаш дора боахамашта. Из дӀадаьннад. ХӀанз хьадда йола план я хӀара боахама, планал совгӀа дӀаеннача продукцех дика мах лу, заготовительни маьхаш лакхдаьд. ХӀанз вай лерттӀа болх бойя боахам дегӀабоагӀаргба. Из хов тха совхоза болхлошта. ЧӀоаггӀа раьза болаш къоабалъю цар Пленума решенеш, хӀаьта уж кхоачашъяра шоай низ кхобергболаш а бац. Аз дош лу партийни актива собранена «Лермонтовский» совхоза къахьегамхоша шоай боахам тоаберг хиларах.

ДӀахо къамаьл дьача юрта боахама министра нов. **Илюхина** дийцар экономически тӀехьадусача боахамашкара гӀулакхаш. Вай республикерча 55 колхозах, йоах цо, 29 экономически тӀехьайиса я. ТӀеххьарча 5 шера хоаяллал лакхлуш яц цар экономика, 33 миллион сом хилар 1964 шера вай колхозий доход, цох тӀехьаюсача 29 колхоза кхоачар 2 миллион сом да.

Лоха я тӀехьаюсача колхозашка лаьттанцарча балхий культура. Масала, 1964 шера цу боахамаша чудена ялат юкъера лаьрхӀача гектара тӀара 10 центнер хул. 1963 шерарчул 1,6 центнер кӀезигагӀа да из.

Геттара лоха я хьабай продуктивность. Юкъера лаьрхӀача кхоабача Ӏатта — 700—800 килограмм мара хилац йоаккха шура. КӀезига деб хьайбаш. Доакъарца Ӏалашдац уж, цудухьа дукха дов вораллa.

ХьатӀайоагӀа ахчан доход геттара кӀезига йоллашехьа а дукха средствааш дӀаухийт производственни гӀулакхашта. Ерригача доходех 60 процент дар соахка цу боахама иштта дӀадохийта ахча. Из боахама доал де ца хар да.

Дукха средстваш дӀаухийт тӀехьаюсача колхозаша административно-управленчески аппарат лелаярга. Боахама эшача кхыча гӀулакхашка дӀадахар а лаьрхӀача ерригача доходий 36 процент хул из Ножай-Юрта района колхозашка. Иштта да гӀулакх Советски районе а. Цудухьа воча хьала тӀа я уж колхозаш.

Дуккхача колхозаша пачхаьалкхено хьателача кредитий чотах ю уж расходаш, цхьабакъда из ахча юха далара деш хӀама дац. Экономически тӀехьаюсача колхозашка хӀанз доалла пачхаьалкхен ахча 16 миллион сом да.

Колхозий кулгалхоша вӀалла теркал а дац боахамий экономически гӀулакхаш. Доакъара кхом бац, хьайбай продукце еденицага дӀабода мах лакха ба. БоагӀачул дукхагӀа ба хьайбашта тӀакхетача центнер дулхага дӀабода къахьегам. 36 сом дода Ножай-Юрта районе шурий центнерага, хӀаьта цунах хьахур 12 сом да.

Нагахь санна экономически эсалча колхозий кулгалхоша дӀайодача хана а боахамашта иштта мара доал ца дой закупочни маьхаш лакхдарах а рентабельни хургъяц уж. Из гӀулакх ла йиш йолаш дац.

КПСС ЦК а Министрий Совета а соцамга хьежжа тӀехьадусача боахамий экономика айяра де деза гӀулакхаш белгалдаьхадар 1963 шера. Цу хана лаьрхӀа дар доахан дебаде, производство алсамъяккха. Ши шу даьннад цу хана деиз. Цхьабакъда, юртбоахама министерства а юрта боахама производственни управленеша а уж колхозаш дегӀайоалаяра де дезараш белгалдахар мара уж гӀулакхаш чакхдахара хӀама ца дар бахьан долаш де лаьрхӀа хинна гӀулакхаш шоаш дӀаядаьча каьхата тӀа дисад, хӀаьта колхозхой экономика ше хиннача тайпара эсала я.

Колхозийи совхозийи болх гаргарча хана тоабара де дезар да тӀехьадусача боахамашта новкъостал дар, цар штаташка хозза хьажар, кулгалхой бехктокхам лакхбар. ХӀаман кхомбергбола гӀулакх оттаде деза.

Чехка къоастаде дезаш лерх юртбоахама министерство лоаман колхозашта технически гӀулакхаш дара дош, цига машинно-прокатни станцеш яхкар, колхоза рузкъа лорадергдола гӀулакх вӀаштӀехьдаккха деза.

Специалистийи кулгалдеча болхлойи декхар да хӀара районерча хьалашка хьежжа цига малагӀа хьайбаш леладергда, малагӀа культураш дӀаювргья къоастадар. Укх шерре а къоастаде деза цу боахамашка малагӀча фух дола доахан леладе деза. Специалисташа йоах лоаман районашка швецки фух дола доахани шушински фух дола жаи леладе деза. Цу гӀулакха уйла е еза.

ДукхагӀа яла еза лоаман колхозашта минеральни удобренеш. Иштта гӀулакхаш де деза вай лоаман колхозашка. КПСС ЦК Пленума решенеша маяххара да уж.

Парте Урус-Мартана райкома шоллагӀча секретара нов. **Матюшкинас** дийцар района къахьегамхоша КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш боккхача безамца тӀайийца хилар. Юртбоахам дӀахо дегӀабоалабара цар хьайийлай керда торонаш. Района къахьегамхоша дика дӀадоладаьд бӀаьстан балхаш. Кхашка араяьннай дика кийчъянь техника. Совхозашка 65 механизатор кийчваьв, царна юкъе я 7 нохчий кхалсаг. Кийча долаш да дӀаде деза фу. Ялат дӀадувргла дикагӀча агротехнически хана.

Дикка тоаденнад хьайбай боахамашкара гӀулакхаш а. ДукхагӀа йоаккх шура.

Цхьабакъда, ерригача торонех пайда эцац оаха. Болх дӀахо а тоабе безаш ба. Болх лерттӀа вӀаштӀехьбаьккхача толамаш даха шортта торонаш йолга хьагойт тха юртбоахаме хьалха латтараш. ХӀанз керттера декхар да цар опыт массанена дӀайовзийтар, массане а цар санна болх бе йиш хургйолаш гӀулакх вӀаштӀехьдаккхар.

Хьалха санна, тӀехьабусаш ба тха хьайбай боахам. Фуд керттера бахьан? Балха юкъекхахьац дикагӀйола методаш, бизза пайда эцац техниках. Уж кхоачамбоацараш сихха юкъера дӀадаха лерхӀ оаха.

Ӏай детта доахан чулоаттадеш йола помещенеш геттара ледара я. Дахкаргдола доахан а кхычарца цхьана леладу. Эсала я Ӏаьсий чулоаттаду помещенеш а. Доахана помещенеш хьалъе аьнна хьахийцача ахчах бизза пайда ийцабац тоъал гӀишлоний материалаш ца хилар бахьан долаш. Из болх ледара латт хӀанз а кирпишк ца тоъаш. Цул совгӀа укх шера планах хьалъе лерхӀа помещенеш района боахамашта тоъал яц. Парте обкомага, Министрий Советага дех оаха цу гӀулакха новкъостал дар.

Аьккий лоамашка дажа дахийта деза дуккха детта доахан. Цудухьа лоамашка вӀашагӀйохка еза шура дӀайийю пункташ, новкъостал де деза гӀувнаш яхара. Юрта боахама министерство декхарийла я уж дешаш къоастаде.

Лаьтташка хий диллара болх ледара латт районе. ХӀанз а тӀехь цу балхашта проектировани яра средстваш хьахийцаяц. Дукха лаьтташ да ушалаш латташ, доакъаде дезаш. Фермашка вӀалла механизаци яьяц, деррига балхаш кулгашца ду. «Сельхозтехника» цу гӀулакха тхона деш вӀалла новкъостал дац.

Тха района шортта торонаш я тхьамка кхедара. Бакъда, яц тхамка докъадеш йола сушилкаш. Цу гӀулакха а къаьстта терко е декхарийла а юртбоахама министерство.

Шеко яц, Урус-Мартана юртбоахама къахьегамхоша КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра бӀубенна къахьегаргхиларах.

Дош лу Наурски районерча Ленина цӀерахча колхоза председателa **Лапатина.** Цо дуьй 1964 шера шоай колхозхоша даьхача толамех. Тха колхоза доходаш 2270 эзар сом хилар, йоах оратора. Цудухьа хӀара бетта алапи тела йиш я тха колхозхошта, 500 эзар сом хьождаьд екъаш йоацача фондашта, страхованех а пенсех а дӀадала дезаш хинна деррига ахча дӀаденнад, цхьадола кхы гӀулакхаш даьд.

Пачхьалкхенга йохка езаш хиннача юртбоахама продукце 16 тайпах ши тайпа продукци йохкара план кхоачаш ца еш дисар тхо-тхаи фуаши — вож продукташ йохкара план кхоачашъяьй. Цхьабакъда, цхьаккха а продукци кийчъяра план йита йиш яц кхочаш ца еш, укх шера из гӀулакх тоаде лерхӀаш да тхо.

Хьалхарча квартале пачхьалкхенга юртбоахама продукташ йохкара план тӀеххоачашъяьй оаха, планах лаьрхӀачул 2 процент совгӀа дехкад дулх, фуаш — 8 процент, шура — 18 проецнт. Юртбоахама продукци яккхара гӀулакх кхы а тоадергдолаш да тхо.

Колхозхоша чӀоаггӀа раьза хинна тӀайийцай КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш. Цо Пленумо белгалдаьха гӀулакхаш даь даьлча чӀоаггӀа тоалургба вай юрта боахам. Шурий, дулха, ялатий кхыйолча продуктай заготовительни маьхаш лакхдаро торо хулийтаргья боахамий доходаш лакхъе. Масала, тха колхозо доходаш 100 эзар сома совйоахаргья цу гӀулакхо. Шоай къахьегам беркате хург хиларах теша баьнаб колхозхой.

Республике а цӀи хеза бола хӀара бӀаь жийна тӀехьа 120—130 Ӏаьхар хьалкхебаь жа Ӏуй, кхоабача Ӏаттагара соахка 2258 килограмми укх шера кхаь бетта 864 килограмми шура яьккха доякраш ба тха. ХӀаьта а дукха кхоачамбоацараш да тха балхаца. Укхаза къамаьлаш даьча новкъосташа кертагӀдаьххача тайпара, хӀанз а лоха я лаьттанцарча балхий культура. Лоха я тха хьайбай продуктивность, дукха доахан Ӏаьхара дус.

Партийни организаце, колхоза правлене, юрта боахама специалисташа чӀоаггӀа къахьег уж кхоачамбоацараш дӀадахара. Тоаеш латт тха доакъара база. Доакъара культураш дукхагӀа дӀаювргья укх шера. ДукхагӀа йийнай ялата - бобови культураш.

Тхоай низаца къоастаде йишйоацача дашаех дувцарга аз хӀанз. Укх шера 500 эзар сом ахча хьожаде лерхӀ оаха капитальни вложенена. Мишта вӀаштӀехдоаккхаргда цу ахчах дикагӀа пайда эцаргбола гӀулакх? Мичара яхьаргья кирпишк, жагӀа, кхыйола материалаш? ХӀанз укх сахьате еза тхона 1000 кирпишк. Колхоза председатела ше оттаьча проектах ду оаха гӀирсаш.

ГӀишлошъю специалисташ — бац колхозашка. Малажб колхозашка гӀирсаш хьалдераш? Кхы гӀишлош хьалъечара байдда баьхка «шабашникаш» ба. Колхозашта гӀишлошъерий кадраш кийчъе еза, училищаш йисте яьха кагий нах а хьежабе беза колхозашка балха.

Хиш дехкача лаьттаех пайда эцара а эш тхона новкъостал. 200 километр гаргга хий дехка сонгараш я тха цӀенъе эзаш. 290 кубометр гӀум я царна чура хьалтасса езар. Из болх бе техника яц тха, хӀаьта кулгаца дулург а дац из гӀулакх. Хиш дехка лаьтташ долча колхозашта цу тайпара техника яла еза.

КПСС ЦК мартовски Пленума материалаш тӀа белгалдаьккхад цхьайола йоккхий колхозаш эӀамигъе езаш, хилар. 5 колхоз вӀашагӀ а теха хьаяь я Ленина цӀерах йола колхоз. Совйоаккха хиннай из: 590 квадратни километр лаьтта, 4 юрт, 2000 колхозхо ва тха. Цу тайпара боккха боахам лелабе хала да. Цунах гӀаддайча а ши колхоз е еза.

Укхаза йийцар зенаш ду совхозаш. Колхозашта а хьокхам луш хила маези совхозаш, мишта ду цар зенаш. Тха колхоза ерригa бригадаш боахама расчетах болх беш я. Шоай заданеш цар кхоачашъярга хьежже лу хӀара бригадерча колхозхошта трудоденех луш дар. Цу тайпара хила деза гӀулакх совхозашка а. Йоккха я совхозашка административни аппарат.

Вай сийлахь-воккхача баьчча цӀи лелаеча тха артела колхозаша, йоах оратора ше къамаьл даь воалаш, шоай низ кхобергбац кердача шера колхоза хьалхашка латта декхараш кхоачашдара.

Трибуна тӀа ва республика госплана председатель нов. **Брынсин.** КПСС ЦК мартовски Пленумо къаьстта теркам тӀабахийта дийцар, йоах оратора, юртбоахама производствана планировани ярей юртбоахама продукташ эцара системаи дешаш. Пленумо харцахьа лаьрхӀар планови заданеш оттаяра гӀулакх субъективно леладелга, хӀана аьлча юрта боахам дегӀабара чӀоаггӀа новкъа хилар из.

Вай республика юрта боахам а бенабац дегӀа лийрхьӀача тайпара сиха. Масала, вай лийрхӀадар. 1964 шерага дулх 1958 шерачул шозза дукхагӀа, даккха, хӀаьта даьккхар 75 процент дукхагӀа мара дац, шура эцалга 97 процент дегӀадоаладе лаьрхӀача 30 процент мара дегӀаденадац, шозза дукхагӀа эца лаьрхӀа хинна фуаш 70 процент дукхагӀа мара ийцадац, иштта кх дӀ.

Нийса хургдацар вай из гӀулакх алхха планировани нийса ца хилар бахьан долаш хинна хӀама да аьлча. Укхаза белгалдаьккхача тайпара, дуккхача боахамашка доккха кхоачамбоацараш да вай. Царех керттердар хӀаман кхом ца бар, пайда ца эцаш йола торонаш хозза гуча ца яхар, иштта кхыдараш да. 1964 шера духхьал баьца дааpаши соми, харбазаши пасташи эцара даькъе мара кхоачашъяц вай планаш. Ялат во хилар соахка, во хилар шекара свекла а. Дика дацар гӀулакхаш хьайбай боахаме а. БӀаь Ӏатта 84 кхоачаш мара дацар Ӏодаь Ӏаьсий, дукха доахан дайра.

Министерства, районни производственни управленеша боахамашта лерттӀа кулгал ца дар бахьан долаш, партийно-массови болх ледара хилар бахьан долаш хилар уж гӀулакхаш. Пленума решенеш мелла дика яле а ши-шегӀа леларгдац гӀулакхаш хӀанз а. Тоаде деза боахама доал делга, юртбоахама производства культура лакхъе еза. Тоаде деза планировани елга а.

ДӀадахача шерашка дукха кхоачамбоацараш дар вай планировани еча. Боахаме латтача гӀулакхий а цун балха а анализ а ца еш тарлуччa тайпара увттайора планаш. Болх дикагӀа беча боахамашта йоккхагӀа телар юртбоахама продукташ яхара а кийчъяра а планаш. Из бахьан долаш халагӀа хулар дикагӀа долча боахамашкара хьалаш. Хьалха латтача боахамий опыт теркал яцар план оттаеш. Геттара толхадора гӀулакхаш планаш тӀаеттаро.

Планировани керда порядок оттаяьй хӀанз. Юртбоахама продуктай маьхаш лакхдаьд. 1965—1970 шерашта лаьрхӀа хьадда йола план еннай хӀара боахама. Юртбоахама продукташ дукхагӀа хилийтзра планови заготовкаш ярал совгӀа къаьсттача маьхех планал совгӀа а ийергья уж продукташ.

Лаьттанцара балхаш деча наха маяххара я уж керда порядкаш. Йоккхий перспективаш хьаелл заготовкай кердача системо.

Боахаме экономически эргалонаши специализации теркал а еш оттае йиш я хӀанз перспективаш, хьалххе а уйла е йиш я дӀадувча лаьттай структура, севообороташ юхаметтаоттае йиш я, хьалха латтарий опыт теркал а еш вӀаштӀехьдаха йиш я деррига балхаш.

Нагахьа санна вай дерригача боахамаша ялат хьалха латтача боахамаша санна хьувкъадоре 50 процент лакхбе йиш хургьяр вай хьувкъам. Цо йоккхий доходаш лургья боахамашта.

Колхозаштеи совхозаштеи планови заданеш тела культураш меттел кхыйола культураш а планировать де деза боахамашта. Цо торо хулийтаргья цар экономика лакхъе. Масала, хьаэцаргда вай сомий бешамаш йогӀара дош. Дукха сом эш хӀанз бахача наха. Цудухьа дукхагӀа йогӀа еза сомий бешамаш.

ЧӀоаггӀа эшаш а пайдана а гӀулакх да чкъаьрий леладар. ХӀара боахама кулгалхочоа ха деза чкъаьраша дукха пайда лургболга а уж эшаш долга а. Цхьабакъда, цу гӀулакха уйла кӀезига ю Грозненски района «Ермоловскийи» № 3 йоачеи совхозий, иштта кхыча боахамий кулгалхоша.

КПСС ЦК Пленума решенеша яххача тайпара, хӀара колхозагеи, совхозагеи 6 шера йола заданеш дӀакхачийтара дукха болх бе безаргба вай. Цхьа гӀалат хила йиш яц укхаза, кӀоаргга довза деза хӀара боахамера хьалаш. Боахамий специалистий новкъосталца хьалххехьа а къоастаде деза мел юртбоахама продукташ яха торо я колхоза, совхоза. Цунга хьежжа белгалъяха еза боахам дегӀабара перспективаш, оттае еза специализаци, яла еза ялх шера йола план. Ихе шера планаш увттаеш даьча балхашка а хьежа бе беза из болх.

Планови заданеш боккъонца оттаяра тоабе беза экономически болх, оарцагӀа баха беза беррига плановикаш, экономисташ, специалисташ. ХӀара колхоза председатель, совхоза директор хила веза экономически анализ еча дакъа лоацаш, экономически расчеташ йовзаш.

Надтеречни районерча «Минеральный» яхача дулха-шурий совхоза, йоах цу совхоза партбюро секретара нов. **Пашаева**, чӀоаггӀа раьза хинна тӀайийцай КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш. Тха совхоза механизатораша дикагӀа агротехнически ханашка ду бӀаьстан балхаш. ДӀаювш латт хьалха юв культураш, дӀакъайла йоалаш латт тӀоадал.

Тха боахама керттера дакъа жа да. ХӀанз дахкаш латт тха жа, хӀара бӀаь жийна тӀехьа 123 Ӏаьхар хьалкхебе лаьрхӀад оаха. ДикагӀа болча жа леладераша 140 Ӏаьхар лу хӀара бӀаь жийна. Из болх дика чакхбаккхар да хӀанз тха партийни организаце керттера декхар. Жа дахкача хана Ӏушта новкъостала хӀара жа Ӏуй бригаде коммунисташ хьожабаьб. Цар дика вӀаштӀехьдоакк из гӀулакх.

Лаьттах лерттӀа пайда эцарaи хьайбаш дебадараи оарцагӀбоах оаха болхлой. ЧӀоаггӀа теркам тӀабохийт оаха берригача наха цӀена болх бергбола гӀулакх вӀаштӀехьдаккхара. Из лоархӀаме да хӀана аьлча соахка цхьаболча наха ца даь балхаш дӀаяздарахи ца йоагӀа расходаш ярахи дикка зе хилар боахама.

Соахка даьча балхий итогаш а яь укх шера дикка тоабаьб партийни профсоюзни организацеша, дирекце совхоза болх.

Дикка тоабаьб совхоза партийни организаце кхетама болх, КПСС ЦК мартовски Пленума решенех нах дӀакхетабеш да тхо хӀанз.

Тоаде лерхӀ оаха хьийгача къих мах телга а, дикагӀа болх берашта дукхагӀа хила деза алапи а. Цо совбоаккхаргба балхацара наьха безам.

Дика къахьег тха коммунисташа, хьалха латтача опытах пайда эц. Къаьстта дика болх беш ба Даудов, Джамалдинов, Измаилов санна бола жа Ӏуй.

1965 шера 3300 центнер дулх, 2300 центнер шура, 2800 центнер ялат дала дезаш я совхоз пачхьалкхенна. Уж планаш Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 48 шу дузача деношка кхоачашъе лерхӀ совхоза коллектив.

Дош лу республиканск юртбоахама опытни станце директора заместитела нов. **Байбаковна.** КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш тӀа,— аьлар цо, белгалдаьккхад юртбоахама Ӏилма дегӀадоаладар боккхача лоархӀаме гӀулакх долга. Республикански юртбоахама опытни станце коллектив хӀанз беррига низ тӀабахийта къахьег Ӏилман болх тоабара, боахамашта хьалхашка латта декхараш кхоачашде йиш хургйолаш царна новкъостал дара.

Укх шера станце ший балха план оттаяьй республика юрта боахама хьалхашка латта декхараш теркал а деш. Плана юкъедахад укх тайпара керттера дешаш: минеральни удобренеех пайда эцар, доакъарий база дегӀайоалаяр, хьайбаш кхабара рацион вӀаштӀехьъяккхар, тхьамка кхедара методаш, сомий бешамаш, комсаш лелаяра дешаш, иштта кхы а. Цу дерригача гӀулакхашта опыташ оттаяьй, хӀаьта царна балхаш деш а да. Масала, «Ермоловский» совхозе B₂ яхача витаминах коа тӀара оалхазараш дебадарах хьабоала пайда Ӏомабеш Ӏилман болх бу. «Гудермесский» совхозе хьайбай белокашта меттел баьцовгӀаех хьайоала белокаш юкъехахьара болх бу. Минеральни удобренех пайда эцара опыт оттаяьй Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхозе, иштта кхы дукхханахьа. Станце чӀоагӀа болх бу республика боахамаша дӀадувш дола фу тоадара, хӀаьта дӀадувча фуна селекционировани ю. Массане а кхетадеш да, доакъарий база чӀоагӀъяр мел лоархӀаме да. Цудухьа станце вӀаштӀехьяьккхай злако-бобови смесай компанент. Из культура дӀаювргйола ха а белгальяккхай. Опытни станце болхлоша шерра пропаганда ю юртбоахама производства дикагӀча опыта, хӀаьта из балха юкъеяхьара чӀоагӀа къа а хьег.

Бакъда, опытни станце балха юкъе дуккха кхоачамбоацараш а да. Тоъал квалифицированни кадраш яц, ледара я Ӏилма-технически база. Станце яц складашта лаьрха помещенеш, гараж, механизмаш дӀаоттае кхоаленаш. Диъ шу да керда Ӏилман лабораторни корпус хьалъю, бакъда йистеяла гаьна я из хӀанз а. Опытни станци декхарийла я племенной болх тоабе.

Опытни станце болхлоша дика кхетаду хӀанз шоашта хьалхашка латта декхараш. Уж кхоачашдара де мел дезар дергда тха коллектив.

Шаьла района юртбоахама производственни управлене начальника нов. **Литвинова** ше къамаьл доладеш белгалдаьккхар, парте ЦК мартовски Пленума решенеш дӀахо юртабоахам дегӀабоалабара Ӏалаьмате боккха лоархӀам болаш хилар. Шаьла района къахьегамхой хӀанз чӀоагӀа къахьегаш ба уж вахара юкъеяхьара. Чуйнна деш да кхашкара балхаш. Района берригача боахамашка долаш да кхай истори дӀадовзийташ дола книжкаш. Тоаяьй лаьттан структура. «Автуринский» совхозо дукхагӀа терко ергья тхьамка кхедара. Укх шера цу совхозе 200 гектара тӀа дӀадувргда тхьамка. Уж балхаш дергдола 8 машин ийцай оаха. Царца болх беш хургба кхалнах. ХӀанз деррига а лаьтта, кийчдаьд, хьалъеш латт тхьамка докъадеш йола сушилкаш, вӀашагӀеллай итт звено. Уж хӀанз агротехнически дешар Ӏомадеш я. Бакъда, совхоза новкъостал эш, къаьстта тхьамка докъадеш йола сушилкаш хьалъяра. Тоъац гӀишлон материалаш, новкъостал де деза балхашта механизаци яра.

Тха района хӀара боахаме шортта торонаш я юртбоахам сихха дегӀабоалабара, цхьаккха боахам тӀехьабусаргбоацаш болх вӀаштӀехьбаккхара. Беррига низ тӀаберзабаьб оаха цу гӀулакха.

Шаьла района хьайбаш леладераша толамца кхоачашъяьй укх шера хьалхарча квартала план. Къаьстта дика толамаш даьхад «Шалинский» совхозо.

Шаьла района къахьегамхоша ерригача торонех пайда а эцаш тӀагӀертта къахьегаргда мартовски Пленума решенеш сихагӀа вахара юкъе яхьара.

МОСКВА. ХӀара дийнахьа бӀаь эзар книжка, 150 эзар брошюра, 80 эзар листаш хьайоаха календараши, тайп-тайпара плакаташи, журналаши араxец А. А. Жданова цӀерагӀча 1-ча образцови типографе.

Дукха ха йоаццаш типографе коллективо арахийцар фашистки Германел котдаьнна 20 шу дизара хетадаь плакат. Коталон Ди тӀакхоаччаш юбилейни арахеца кийчдеш да Михаила Шолохова «Сага кхел» яха книжка а.

Сурта тӀа: офсетни цеха ОТК начальник В. И. Андрееви (аьрдехьа), мастер С. А. Бакотини плакаташка хьожаш ба. **Б. Трепетова** сурт. ТАСС фотохроника.

«СЕРДАЛО»
3-гӀа оагӀ. 13 апрель 1965 шу.

Доазол дехьара

Дуне цхьан кlирах

ВАРШАВА: ДОТТАГlАЛЕИ ВОШАЛЕИ ХАРТИ

Вай ханарча лоархlамегlарча событешта шоаш анализ еш, хургболча историкаша, шеко йоацаш, бе боаггlача тайпара мах бергба 8-ча апреле Варшаве Советски Союзаи Польшанеи юкъе даьча доттагlала, барт-цхьоагlон гlулакхий, вlаши деча новкъостала хьакъехьарча кердача Договора. Тlом сецачул тlехьагlа дlадахача юххьанцарча ткъаь шера даь хинна хьалхара договор ханаца тохкамах чакхдаьлар. Хьабенача наькъага тlехьашкахьа юкахьежача, вай польски доттагlаша доаших из договор халкъа Польша толаме дегlаахара лоархlамегlарча факторех цаl, империализмо беча низах къона паччахьалкхе лораеш йола щит а лоархlаш.

Керда договор а иштта шинна а мехка юкъерча доттагlалеи вошалеи лард хинна ца lеш, Европерча машареи кхерамзлени геттара лоархlаме фактор а хила езаш да. Кердача договора тlа белгалдоаккх, шаккхе а оагlув даим Европера гlулакхаш машара наькъаца дегlаккувла гlертаг хилар. Договоро цlаьхка а чlоагlду «европейски кхерамзлен керттерча факторех цаl Одере—Нейссе Лужицке гlолла дода Польски Халкъа Республика паччахьалкхен доазув хувца йиш йоацаш хилар».

Из геттара лоархlаме да хlанзарча хьалашка, малбузенгермански империалисташ ядерни герза тlакхача гlерташи ахь а доадаь Европа карта хувцара программа кхайкаеши болча хана. Цудухьа СССР-ен Польшаи вlаши юкъерча хьаштий доазонел гаьна дlаарабоал кердача договора лоархlам. Цунца геттара чlоагlа хьашт долаш ба гаргагlара лоалахой а — Чехословакин ГДР-и. «Варшавски договоро вlашагlийизача, Европа социалистически паччахьалкхений низ болча содружествана юкъера вай шин мехко барт беш оттадаь керда договор, — аьлар Л. И. Брежнева, — агрессораша тlабахьача моллагlча а низах уж лорадеш дола тешамера герз хургда. Моллагlча а реваншисташа шоай церган кагьергйолаш, социалистически Польша доазонаш лорадара селлара тешаме средство хургья из».

БОНН: ПРОВОКАЦЕШ — КЕРДА, ЛЕРХlАРАШ — ЦЪАЬНАРА

Халкъий машари кхерамзлеи чlоагlъеш дола керда советско-польски договор лоархlамеи ший ханнахьа даьи хилар бакъдеча хьисапе боннски lаьдалаша цlаьхка а дерригача дуненна дагадохийтар европейски континентера миллитаризма, реваншизма, реакце керттера кхуврч мичахьа боалл. Укх дlадахача бlарччача кlирах провакационни спектакль хьийкхар цар, дикагlа тешавар духьа керттера ролаш Малхбузен Германе бундестагеи правительстваген а йолаш. Законодательнии исполнительнии lаьдала уж лакхера органаш дакъа лоацаш хиларо дlаяккха езаш яр реваншизм боннски республике белггала паччахьалкхен политика боарамга кхоачаш айяь хиларах йола моллагlа тайпащеко.

Мадарра аьлча укх тlеххьарча деношка правительствои парламенти йоацаш хиннай ФРГ. Уж шаккхе а канцлер Эрхард керте латта бундестаг а правительство а — американски тlема самолеташ тlа а етта, дlа-

кхоачайир Малхбузен Берлине — мадарра аьлча а юридически а ФРГ-еца цхьаккха гlулакх доацаш йолча городе.

Цу бlарччача кlирах сихбенна заседанеш еш хьийзар уж. Харц хабарий новкъосталца шоллагlа дунен тlом хинна а бац, гитлеризм йоха а яьяц, хlанзарча дунен тlа шо-шоай лоlамера ши столица а йолаш йола германски ши паччахьалкхе а яц, ховш мадарра, вокх паччахьалкхенна — Германски Демократически Республикана юкъе уллаш йола Малхбузен Берлин ший я ала йиш я боннски республикага аьнна хетийтар духьа деш да из долла хlама. Из шийгахьа яккха гlертилга lовдалал хилар хьахьокх Малхбузен Берлине хlанз а тlехьа США, Англе, Франце — Берлина малхбузехьара дакъа ФРГ дакъа дац яхаш шоаш а дуккхаза дийца йолча паччахьалкхений оккупационни бlунаш латташ хиларо. Укх деношка лондонски «Таймсо» белгалдоахар, «бундестаг Берлине йоалаяр дукхагlча хана малхбузехьарча правительствай дог гlоздоаккхаш гlулакх дацар», яхаш. Белггала да из, цу тайпара йоккхий провокацеш укх тlеххьарча ялх шерен ах шерен вlалла хинна а яц.

Мишта кхетаде дезаш да реваншистий из керда гlулакх? Бундестага председатела, Герстенмайера, гастрольни сесси ше хьаеллаш, тешавора, «союзникаш лоархlаш шоаш хиларах укх тlеххьарча шерашка Берлине цхьаккха тайпа заседани яьяц» яхаш. Беламе хургдар, нагахьа санна боннски деятелаш цlаьхха шоай союзникаш ца лоархlаш, сайцаб аьнна цунах вывод йича. Цар могадеш децаре, иштта тlах аьнна хьувзаргьяцар Бонн.

Укх деношка Саарбрюкене (ФРГ) заседани еш яр «малхбоаленгермански землячествай съезд» оалаш яр. Цига реваншисташа кхы а дукхагlа гуччахьеи эхь доадаьи хьалхашка увттайора шоллагlча дунен тlема итогашка юха а хьажарах йола шоай претензеш. Щур юкъе бехкаш дола къамаьлаш деш бар укхаза, дукха lехе а, кlезига бовзаш бола беженций викалаш боацараш а. Цар яхачоа тlехьа вар «территореш юхалулга» дlадехаш а «хlанз а 1937 шера ший хинна доазонаш долаш хьайоагlа Германи» яхаш тешам телаш а хинна вице-канцлер Менде. Мендес кхыметтел белгалдаккха дезаш лаьрхlар, ше къамаьл дагадоххарах ца а деш, «федеральни правительства тlадиллараx» деш хилар.

Укх тlеххьарча хана Малхбузен Берлине йолаяь боннски провокаци агрессивни империалистически низаш массанахьа а цхьатарра тохаденна хиларца, къаьстта а Индокитаерча американски авантюраца дувзаденна хила езаш я. Кхоххам чlоагlбара юкъе шоашкара дакъа лаца безам болаш малхбузенгермански милитаристаш хилара чlоагтlа духьале хилар ГДР-а а машар безача кхыча паччахьалкхений а оагlонгахьара, общественносто харцахьа лаьрхlар цар гlулакхаш. Иллюзионни спектакль чакхъялнзар. Цунна тешал хир малхбузенгермански прессо а, белггала аьлча, «лерхlар кхоачашхургдац аьнна хетийтар бундестаго Малхбузен Берлине» аьнна белгалдаьккхача «Рейхише посто».

ПАРИЖ — ЛОНДОН: ХlАНЗ УНХ САХЬАТА ХУВЦАДЕННА ХlАМА ДАЦ

Дикка уйла тlаэзар шин дийнахьа (2—3 апреле) английски премьер-министра Вильсона Париже президентаца де Голлаца яьча переговораша. Вашингтоно тlагlорттаяь еннача рекомендацех англичанаш хьаелла гlерташ чlоагтlа тlатеlаеш хинна «Юкъерча рынка» ниl, Англи араха а юташ, французски правительствана керте латтачо ши шу хьалхагlа тlатехача хана деnз англе-французски паччахьаш эггара хьалха вlашагlкхетар дар из. Лондонаи Парижаи юкъерча гlулакхий барометро дукхагlа цу юкъе хьахьувкхаш хиннараш «кхоаленаш» яр. Франко-американски цатоамаша, лоацача хана мара хиннадеце а, Боннаи Парижаи юкъе хиннача чlоагтlача къовсамаша а кхы новкъостал данзар англо-французаш гаргабоалабара!

Цхьабакъда, укх тlеххьарча хана гlулакхаш кlезиг-дукха хувцаденнад. Шинна а мехка юкъера гlулакхаш тоадар духьа английскии французскии оагlонгахьара маневраш яьй. Доккхача даькъе цун маlан да, Вашингтони Бонни гаргаяхар, царна юкъе чlоагтlа тlема-политически барт-цхьоагlон гlулакхаш тоссадалар, Францеи Англеи чотах ФРГ позицеш чlоагlъялар.

«Монд» яхача газето дукха ха йоацаш яздора «1963 шера тхоашка хеттара оаха «Юкъерча рынка» юкъе вlашагlкхийттача Штатий троянски говра роль ловзае йоагlаргйийхьогl Англи, яхаш. Тахан тхо бакъданза далац, из роль ловзаяра ФРГ цунна когаметта геттара дика дlаэттa хилар». Хlаьта де Голла ше белгалдаккха дезаш лаьрхlар Францин Англии къоастаяьраш лоамаш а доацаш, — Ла-Манш мара ца хилар.

Вильсон Париже вахар цхьа ший тайпара разведка санна, «Юкъарча рынке» дlачувоала ниl англичанашта мел чlоагlа дlакъайла я, кризис тlаэтта йола английски стерлингий фунт кlалхарйоаккхаргйолча операцена Франци юкъейоалае йиш хургйий, Парижаи Боннаи юкъера гlулакхаш эгlарах пайда фу даь эцаргба хьажа гlертар санна лоархl кхыча мехкий обозревателаша.

Цу тайппара, вlаши рекогносцировка хьаштдолаш яр шаккхе а оагlув. Переговораш чакхъяьнначул тlехьагlа кепа теха араьккхача официальни коммюнике, бакъдар аьлча, дувцап хетараш вlашкадоагlаш хиларах, йийца проблемаш lодагара мара яц цо. Цу тlа ца оалаш дисар дувц доазол дехьарча комментатораша. Цар йоалаю Къулба-Малхбузен Азе, НАТО, «дуккхача оагlорахьарча ядерни низий» проблемаш а дуккха кхыдола экономически, политически, тlема дешаш а юкъедоагlаш долча франко- англичаний барт хlанз вlашагlа ца кхетийтача гlулакхий бlарчча списканш.

Цу цхьан ханна шинна а оагlоно белгалдаккханза даргдоацаш лаьрхlар «Советски Союзацареи Малхбоален Европа мехкашцареи гlулакхаш даим тоаде гlертилга лоархlам болаш хилар».

Вильсона сихха хоам бир, ше Париже яьча переговораша керда бlаьсти йоалаергъя Францеинеи Англенеи юкъерча гlулакхашка аьнна. Цхьабакъда, из хlанз укх сахьата факташца чlоагlдеш дац, нагахьа санна Ла-Манша кlалгlолла цхьана лоархlамера тоннель яккха мегаш хиларахи тlема авиаце даькъе бартцхьоагlон гlулакхаш леладергхиларахи дувца хабараш ца лоархlе. «Хьалха, — лоралуш белгалдоаккх «Монд» яхача газето — эфемерни примиренеш сов дукха хиннай хlанзза дукха ха йоацаш хиннача примеренех хургдолчох лаьца ланаш дахкара».

Н. ЛАПИЦКИЙ,
(ТАСС).

КХОЙТТА ЧУЯЙТАЙ

ХАНОЙ, 10 апрель. (ТАСС). Вьетнамски информационни агентства хоам бу, 9-ча апреле американски авиаци Нге-Ан яхача провинцена (Къилбаседен Вьетнам) дов де тlаенача хана чуяйтараша 8 а йоацаш, 13 стервятник я. Зе хинна американски самолеташ дуккха а я. Американски авиацена хиннача зенех йола уж керда даннеш хьакхайкайир тахан вьетнамски халкъа эскара командоване.

«Эрли Берд»—ший орбита тlа

НЬЮ-ЙОРК, 10 апрель. (ТАСС). Селхан Лаьттан тlара еннача командах болх бе йолаялийтар «Эрли Берд» яхача американски бувзама спутника тlара двигатель, хlаьта из бахьан долаш юкъе гlолларча эллиптически орбита тlара гобаьккха йолча экваториальни орбита тlа яьлар. Спутнико 24 сахьата Лаьттанна гонахьа цхьа го боаккхаш хиларах, из даим Атлантически океана лакхе экватора шорал тlа а хургья, Къилбаседа Американеи Европанеи юкъерча телевизионни, телефонни, телетайпни бувзама линешта йолча ретранслятора меттел а хургья.

6-ча апреле сигалъяхийта «Эрли Берд» — частни коммерчески организаце доалахьара эггара хьалхара Лаьттан искусственни спутник.

В. И. Ленин ваь 95 шу дизарга

ИЛЬИЧАХ ДОЛА ДУВЦАРАШ

ТАШКЕНТ. Узбекистана столица центральни лектори хьалйизай кагирхоша. Революце ветеранашца вlашагlкхеташ хулача сайрене баьхкабар укхаза кагийнахи мехкарийи. Кузьмича дицдургдоацача В. И. Ленинца вlашагlкхетарах лаьца долча 1917-ча шера дезз КПСС член волча Черненкий Иван Кузьмича дувцарга уйла тlалхийтта ладийгlар гулбеннараша. 1917-ча шера 3-ча апреле Финляндски вокзале Владимир Ильич бlаргавайнарашта а къамаьлага ладийгlарашта а юкъе хиннарех ва из.

Шийна дагадоагlараш дувцаш сайрене къамаьл дир ВЦИК-а цlерахча тlема школа курсант хиннача, цу хана Кремле гlулакх деш хинна волча боккхагlболча комсомольций викал волча Мухамед Саидович Бакаева. Сийлен Красноармееп — курсант В. И. Ленин каст-каста школе вахе беседа еш хиннав тlемахошца, цар вахар миштад хьийжав.

Иштта сайрене къамаьл дир 1919-ча шера дезз КПСС член йолча В. И. Ленинца цхьана хиннача Ташкентски консерваторе преподавателa Роза Генриховна Шершевская а.

СИЙЛАХЬ-ВОККХАЧА БАЬЧЧАХ ДОЛА КНИЖКАШ

АЛМА-АТА. Казахий меттала яьккха В. И. Ленина лоаца биографически очерк кепа техай «Казахстан» яхача издательства. Иштта кепа теха арадаьннад «Доазол дехьарча деятелашта В. И. Ленинах дагадоагlараш» яха сборник а. Сийлахь-воккха баьчча ваьча дийнахьа дезз 95 шу дизара хетадаьча издательства балхашта юкъе да «Казахстана компарте исторе дешаш» яха сборник. Цу книжка тlа кепа техад Казахски республиках лаьца дола ленински документаш. Цхьаццадолча доакъой йоазош тlа ювц Казахстан экономически дегlаяра, Владимир Ильича еш хинна йоккха йоакхо.

ШКОЛЕ В. И. ЛЕНИНА МУЗЕЙ

Чlоагlа лоархlаме хlама карагlдаьннад Грознерча № 25 йолча школа дешархошта. Цар вlашагlъеллай В. И. Ленина музей.

Баьчча вахарца, цун балхаца ювзаенна, исторически дика чулоацам бола материалаш я музее.

Музея краеведчески зале я литературни отдел. Нохч-Гlалгlай АССР-а писателий произведенеш, гlалгlай а нохчий а багахбувцам бовза йиш я цу чу ваьннача. Вьетнамера, Польшера, Болгарера, Чехословакера, кхыча демократически мехкашкара дешархошцара бувзам бувцаш я хоза кийчъяь стенд. Укхаза да шоайла дlа-юха ухийта письмош, пионерски галстукаш, тайп-тайпара открыткаш, альбомаш...

Чулоацам болаш да Ульяновгlар дезал бувцаш дола фотоснимкаш, къаьна большевикаш, Ленинца цар хинна вlашагlкхетараш дувцаш йола маьхера материалаш. Дика кийчъяьй Разливе Владимир Ильич ваьха хинна бу, «Парти — цlаккха йовргйоаца халкъа сийле» аьннача темах йола зал, иштта кхы а.

Тlема турпалаш — грозненцаш, социалистически къахьегама турпалаш бувцаш, кхыйола а дика чулоацам бола материалаш я дешархой музее.

Дукха зlамига а боккха а нах хул музее баьхка, чlоагlа раьза хиле дlаболх уж.

Хlанз № 25 йолча школа дешархой кхы а В. И. Ленинах йола материалаш лехна.

Т. ЗИНОВЬЕВ.
КПСС Грознерча Октябрьски райкома пропаганди агитацеи отдела заведующи.

Наьсарен районера хоамаш

Ди тlехьа дукхагlа хул наха тхогара дlадехараш, — йоах Грозненски № 4 йолча хlамаш тегача фабрика Наьсаречa филиала болхлоша. Цар хьашташ дика кхоачашду филиала коллективо. Тийга барзкъа товш, хоза хул.

Апрель бетта тега йолаяьй болхлоша трикотажни керда изделеш.

Семилетка тlеххьарча шера цар доаха къахьегама толамаш дика да. Март бетта план тlеккхоачаш а еш, планах лаьрхlачул совгlа тийга хlамаш ялх бlаь сома маьха я.

Къаьстта дика болх бу мастерe, коммунистически къахьегама ударника Зазоева Хадишата, кийчача продукце контролера Келигова Марема, Зазоева Рукъета, кхычар.

Сурта тlа: хlамаш тегаш я Зазоева Хадижат.

И. Плиева сурт.

Баркал хьона, Хизар!

Дукха ха йоацаш Долакха-Юрта хилар из. Балха вахавар Манкиев Уматгири. Хlаьта тхьайса улла зlамига бер цlагlа а дита, наlарах чlега теха лорашка яха аьнна араьннаяр цун сесаг Фуна.

Берий бехках цlаьхха цlи яьлар. Щенна юхе цхьаккха саг вацар. Кхыча улицагlа болхаш хиннача участкови милиционера Х. Дзауровнеи дружинника Ю. Манкиевнеи хезад «оарц дала!» яхаш кlаьнка дийтта цlогlа. Уж тlакхаьчача хана чlоагтlа доагаш дар цlеноsh.

Дукха уйла ца еш цlагlа чура хlамаш араяха болабелар уж. Цу юкъе участкови милиционера ведда хьатlа а вена, цу цlагlа тхьайса уллаш бер дисад, аьлар кlаьнко. Кlалхара даккха дезар бер, бакъда из де чlоагlа кхераме-м дар. Цlагlа чувала унзара дар, хlана аьлча, доагаш латтар пенаш, чухарца кийчбенна тхов, — из бlаргдайначоа унзара хетар. Цхьабакъда, цу минута ше дагавоханзар Дзауров Хизарийна, цунна дагадаьллар цlагlа диса зlамига бер дар, из кlалхар даккха дезар.

Йоагаш латта рама чу а яхийта доагаш латтача цlагlа сиха чуваьлар Хизар. Дукха ха ялале зlамига кlаьнк шийца а волаш юха араваьлар из. Наьнага из дlа а венна, шийх яьнна цlи йоае волавелар Хизар.

Духхьала советски общество кхеваьча, денал долча сага мара карагlдаргдоацаш хlама да коммуниста Дзауров Хизара даьр.

Кlаьнка дас-нанас а юрта бахача наха а чlоагтlа баркал йоах Хизарийна.

Х. АРАПИЕВ.

Юртарча клубе

...Сайре. Сийрдаьнна йоагаш я Наьсарен района Тlой-Юрта бахача наьха цlеношкара электрически лампочкаш. lурра дезз болх беш а хинна чубийрзаб кхашкара къахьегамхой. Бакъда, кlаьдбенна бале а цlагl-м lелац уж. Боккъонца йола культура очаг я царга хьежаш — культура Цlа.

Дика сакъердалу цар укхаза. Халха бувл, кинога хьож, цхьабараш шахматех, шоллагlбараш шашкех а доминох а ловзаш хул.

Къаьстта дукха еза бахача наха культура Цlагlа ешаш йола тайптайпара лекцеш. 1965-гlа шу доладеннача хана дезз итташ лекцеш йийшай укхаза. Дукха нах гулбеннабар «Восход-2» яха космически кема сигала дахара хетаьйча лекце. Тlанг аьнна йизаяр ши бlаь сага лаьрхlа йола культура Цlен зал. Гулбенначар даьча хаттарашта жопаш а луш йистеьлар из лекци.

Культура Цlагlа атеиста уголок я. Пенашца хьалтеха доахк плакаташ. масала, «Тха маякаш — производства хьалхле лелаераш», «Вай мехкахой — Сийлахь-боккхача Дай-мехка тlема турпалаш», кхыдараш.

Чуйнна кхашка балхаш деш ба хlанз къахьегамхой. Царна тlеххьа кхай тlа араяла кийчлуш я культура Цlен художественни самодеятельноста коллектив а. Укх деношка концерташ увттаде йолалу агитбригада. Художественни самодеятельносте дакъа лоацаш хургба цlи хеза вола хьажкlаш лелаер Кодзоев Бахьауддин, хьехархо В. Дрогинова, милиционер Хамхоев Махьмад, дуккха кхыбараш.

Сакъердаме дlахьоргья къахьегамхоша шоай мукъа ха.

А. ИЗМАЙЛОВ,
Нохч-Гlалгlай АССР-а культура Министерства методист.

ФУТБОЛ

«Терека» шоллагlа котало

Арахьа шийло яле а селхана тlанг аьнна хьалйизаяр Орджоникидзе цlерахча стадионагахьа йолха трамваяш.

Дlайолаелар Карагандерча «Шахтераи» вай «Терекаи» юкъера матч. Цул тlехьагlа футбол езарий денал довза безам болаш санна лоа делха доладелар. Из а «эшадир» грозненцаша.

Футбольни майда тlаьдо яле а сихача темпаца дlадолалу ловзар. Атакаш ю хьаьшаша. Цхьабакъда, «Терека» защитникаша йохаю уж. Цул тlехьа, кхераме комбинацеш чакхйоах вай футболисташа.

Цхьабакъда, тlехьашка балац карагандинцаш а. Шоашта могар ду «Терека» бургац чутоха гlерташ. Бургац чутохара кхерам болаш массехк моттиг хул «Терека» наlарга. Говза а дика а ловзача вратара В. Козлова йохаю уж атакаш.

Шоллагlча тайма хьалхарча минуте счет хьаелл Жердева—1:0.

Матч чакхъьлар счет 2:0, совле «Терекагахьа» а йолаш.

Э. ХАМИДОВ.

lУЛАЦА ШИННЕЛ ТlЕХ ЖlАЛИ МА ХИЛИЙТА

Специалиста хьехам

Эгlор, эхинококкоз, ценуроз яхараш санна дола кхерамера лазараш хьайбаштеи нахаи юкъе, къаьстта а хьайбашта гlулакх деш болча наха юкъе, доаржаду жlале.

Аьлча кхоачам ба, эхинококкоз яхача лазаро пехкаши дийхки санна йола наьха а хьайбай а эггара лоархlамегlара органаш толхаеш хилар. Цу лазара дарба де хала хилар бахьан долаш из кхийтта нах цунах цlаккха а мукъа ца боалаш хул. Хlара жа lунна хов, ценуроз яха лазар кхийтта устагl цунах баргбоацилга. Цамогаш хинна жа урс хьекха доаде деза, уж къе ца дойтар духьа. Хlаьта дукхагlа цамогаш хуларaш lоахарий хилар бахьан долаш боахамашта доккхий зенаш хул, цу жегара хьакхача деза дулх, тха, lоахарий хьа ца а кхоачаш.

Мишта кхет лазар нахаи хьайбаштеи? Жlалей кер чу хул е геттара кагий 4—6 мм. дlаьха нlанилгаш-эхинококкаш, е метр кхы совгlа дlаьха доккхий нlаний. Нlаний дегl къаьст-къаьстача доакъоех латташ хиларах, зародышаш хьахинна фуаш чудоахка цар юххьера доакъош цlононца араух. Цу тайпара нlаний доакъош паргlатта лелалу лаьтта гlоллеи баьцала гlоллеи, lалаьмате дукха зародышаш юхе а юташ. Цул совгlа, жlалей дегlа тlа диса а тарлу уж доакъош.

Дуккхаза а моттигаш нийслу жа lуша кхача кийчбаьча яьшка, кхыча пхьегlашка жlалеша мотт хьекхаш. Цунах лазар хьадалар геттара чlоагlа кхераме да.

Массанахьа а доаржаду жlале лазар. Из теркал ца деш хул дукха нах. Цхьабакъда, теркал ца дича-м даргдац из. Мел дукха дика жа даьннад вайх ценнороз бахьан долаш! Цун бахьан да жlале кер чура баьннача нlано тесса фу устагlо доакъарийца даар. Долче, цу лазарашца къовсам лоаттабара чакхйоахаргйола мероприятеш жена лазараш хургдоацача тайпара вlаштlехьъяха еза. Хlаьта из де йиш йолаш да эггара хьалхарча аргlанна жlалеш кlезигдара наькъаца. Хlара lулаца шишша жlали дитача тоъаргда. Кхы эшаргдий уж? Цу тайпара хаттар оаха дуккхаза жа lушка даьчул тlехьагlа, тхона хьахозаш хинна жоп укх тайпара дар: «Дика ши жlали хилча кхоачам ба». Ховш да, хlанзалца lулаца 4 жlали леладайташи хlара жlалена 700—800 грамм ялат телаши хинна хилар. Цхьаболча тешаме боацача жа lуша жlалешта хьувкх а яхаш шоашта чукхухьар из ялат. Цудухьа цар чlоагlагlа дувц, 4 а кхы дукхагlа а жlалеш хила деза хlара lулаца, яхаш. Жа lуша шоаш а дуккхазза тел жlалешта доадаьча доахах хьакъеста тайп-тайпара дулхаш. Цунах жlалешта лазар хила тарлу.

Фу маьха да боахама 100 жlалена меттел 50 жlали мара ца кхабар? Из лархlа хала дац — хlара устагlанна хlара денна 200 грамм йолаш 400 устагlанна, вешта аьлча нийсса ах lула ах шера тоъал концентраташ кхое йиш я.

Лоархlамера гlулакх кхы цхьаькха а да. Укх тlеххьарча шерашка дlадоладаьд lулаш вlашагlдетталга — дика гlулакх да, цхьабакъда, цунца цхьана 10 жlали леладе болабеннаб вlашагlтехача lулашца. Масала, Шелковской районерча «Червленский» колхоза воккхагlа волча жа lун Черепина вlашагlтехача жа lулаца 10 жlали да. Укх тlеххьарча шин шера жlалеш дукхагlа хилар бахьан долаш жена дукхагlа хила даьннад ценуроз яха лазар.

Ценурози эхинококкози яхача лазарех боахамаш цlенделга — ветеринарни специалистий гlулакх хинна ца lеш, боахама кулгалхочуни общественникеи гlулакх а да. Йовсарал даьнна лела, боахама пайдана доаца жlалеш дlадахара дика новкъостал де деза моттигерча Советашеи милице органашеи.

Хlанз хьатlакхаьчай ца эшаш дола дукха жlалеш леладеши цу дешах лаьца тlаийца соцамаш кхоачаш ца деши бола жа lуй, бригадираш, боахама кулгалхой бехктокхаме оза беза ха.

Н. ГРИГОРЬЕВ,
Нохч-Гlалгlай АССР паразитологе отдела заведующи, ветеринарни lилмай кандидат.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

НАЬКЪА МАСТЕР

Наькъашка гlолла автомобилаш тlа-тlа дукхагlа а езагlа етта а лела яларо цунга хьежжа наькъа боахама болхлошта хьалхашка тlа-тlа дукхагlа а доккхагlа а декхараш увттаду. Машинаш дукхагlа леляларца цхьана дукхагlа а чоалханегlа а хул автомашинаш духьале йоацаш бlарччача шеран хlара денненбийсанненни лелилга lалашде дезаш болча наькъа болхлой къахьегам.

Наькъаш дика тоадареи леладареи декхар тlалатт наькъа мастерашта. Уж ба производство а наькъа болхлой къахьегам а вlаштlехьбаха бераш. Цар шоай декхараш цlенен духьале йоацаши кхоачашдарах тийша да наькъаш дика латтилгеи цига деча балхашка дlабода мах лоха хулгеи. Вай республика наькъашка кlеаита бац производствана дика кулгалде ховш, шоаех тийша хьаденна lаьдала ахча, материально-технически ресурсаш кхое ховш, болхлой къахьегам вlашагlболла, цар культурнии техническии боарам лакхбе ховш бола наькъа мастераш.

Болх дика барца республике шерра цlи хеза ба республикански лоархlамерча Ищерскера — Наурски — Червленни — Кизляре болача наькъа мастераш нн. Корнеев, Дворников, Андроньккин, Грознера Ведана бодача наькъа тlара нов. Мусаев, Грознера Итум-Кхала бодача наькъа тlара нов. Батаев, Орджоникидзера Грозне боагlача наькъа тlара нов. Ибохаджиев, дуккха кхыбараш. Цар чlоагтlа уйла тlайохийт наькъа болхлошта юкъе беча кхетама балха, цар технически знанеш лакхъяра, социалистически ях йоаржаяра, царна дlалу шоай йоккха опыт.

Цхьабакъда, наькъа мастерашта юкъе ба шоашта тlабилла болх цlена кхоачаш ца беш бараш а. Цар мишта болх бу ховрга уж хьожаш долча наькъашкарча хьалага хьежача.

Республикански наькъий управлене болхлоша соахка гурахьа технкар цхьадола наькъаш малагlча хьала тlа да. Цунах гучадаьлар, керда дахкаь башха-дика наькъаш кlоагаш даьнна, йистош кегьяь, хий уха сангараши кюветаши цlенъянза, турбаш лийлха хилар. Воча хьала тlа ба, масала, Гехи — Рошничу — Галан-Чlожера никъ (наькъа мастер н. Алхазуров), Курчалоера Саясане бода никъ (наькъа мастер н. Эскандиров), Орджоникидзевски станицера Первомайске — Оалкама бода никъ (наькъа мастер пов. Цечоев).

Наькъаш иштта во леладарах бехказа балац наькъа мастерий хам ца беш, цар штат чlоагlъяра, цар политически технически боарам лакхбара кlезига йоакхо еш бола наькъа боахамий кулгалхой а. Наькъа мастерашка шоашка харжийтап ремонт ераши болхлойи, царца кlезига дагабувл, де дезача балхий планаши уж кхоачашъяра де дезараши царца къестадац. Дуккха моттигаш я шоай участкерча наькъашта ремонт ярцеи уж леладарцеи дувзаденна доацача кхыча балхашка хьежабеш наькъа мастераш шоай керттерча балхашта тlера боахаш.

Наькъаштеи тlаьштеи ханнахьа а дика а ремонт яра декхараш лоархlаме хилар кхета а деш, бокъонаш лакхъянза яргъяц цун наькъа дистанце бокъонца вола кулгалхо цунах хилийтар духьа.

Республикерча наькъа организаце кулгалхой, партийнии профсоюзнии организацеш декхарийла я наькъа мастерий кхетам лакхбергбола хьалаш царна хилийта, уж шоай балхах кхетий, царна шоай бокъонаш, декхараш довзий хьажа.

Къаьстта а боккха бехктокхам тlабуж наькъа мастерашта бlаьстан юхьера балхаш доладенначеи къаьстта а ялаташ чуэца доладенначеи кампанешка, хlана аьлча цу хана совдувл наькъашка гlолла дlа-юха увза мухьаш.

Практико хьахьекхад, нагахьа санна наькъа мастера ремонт ерийи болхлойи къахьегам нийса вlаштlехьбаьккхача, царна эшаш йола материалаш lалашйича, балхаш дикеи дукхеи мел ду хьожаш тlахьожам лоаттабеш хилча мара цунга из бехктокхамера декхар кхоачашлулург ца хилар.

Наькъа мастерий а сийлахьа декхар да наькъаш дика леладари ремонт царна дика яри.

У. ГАГИЕВ,
Нохч-Гlалгlай наькъий управлене ППО начальник.

Ладувгlа, хьажа

Радио: 6.30 — «Нохч-Гlалгlайчен ахархо» яха передача (эрсий меттала). 6.45 — Халкъа ашараш. 7.10 — «Грозненский рабочийи», «Комсомольское племяи» газетий обзор. 8.15 — «Сердало» газета оагlонаш тlара. 8.20 — Концерт. 8.45 — «Къона тlехье» яха передача (гlалгlай меттала). 16.05 — Музыка. 16.15 — «Къонал» кха передача (гlалгlай меттала). 16.30 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала). 16.45 — 17.00 — «Микрофона хьалхашка радио солисташ ба» яха концерт. 17.00 — Промышленноста болхлошта передача (эрсий меттала). 17.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.30 — Миллионий Ленински университет (Москвера трансляци). 17.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

УКВ: 9.00 — «Целина — из къонал, къахьегам — из хьинар да» яха музыкально-поэтически сценаш. 9.45 — «Теша, дагада» яха берашта йола радиопостановка. 10.34 — «Кубински революце иллиалархо Карлос Пуэбло». 11.00 — Нохч-Гlалгlай музыка. 11.45 — «Каменщик» яха Франко дувцар.

Телевидени: 12.00 — «Пищемаш» заводера передача. 12.25 «Мечте навстречу» яха художественни фильм. 18.25 — Ленин вайца ва (гlалгlай меттала). 18.45 — Хьайбаш леладеча фермашка, репортаж. 18.55 — Киножурнал. 19.05 — Крекинг-завода партийни организацех. 19.35 — Английски метта урок. 20.05 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! 20.15 — Телевизионни кердадараш. 20.25 — Бешамаш лелаерашта дола хьехамаш. 20.35 — Киножурнал. 20.45 — Нурадилова цlерахча театро оттаю «Бэла» яха спектакль.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Цlеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарей, промышленний, юртбоахамей, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский ра очий». Проспект Революции, 7/84.

СФ05227. Заказ № 2303.